

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ

МОНІТОРИНГ РОБОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

IX скликання за 7 сесію
(пів року війни)

www.parlament.org.ua

Моніторинг здійснювався
аналітичним відділом
Лабораторії законодавчих ініціатив:

Володимир Скрипець
Олександр Заславський

АНОТАЦІЯ

Цей моніторинг за пів року війни складається з резюме, 6 блоків та додатків. Блоки охоплюють:

- 1 законотворчу активність: загальна кількість зареєстрованих законопроектів та законів, їх розподіл за ініціаторами та групами підписантів,
- 2 проходження законопроектів: розподіл законів за читанням прийняття, строки надання висновків головних комітетів, строки від реєстрації до ухвалення закону, зокрема за читаннями та ініціаторами,
- 3 пленарний час: загальна кількість часу, витраченого на розгляд законопроектів у ВРУ, розподіл часу на розгляд законопроектів відповідно до ініціатора та кількість часу, необхідного для розгляду законопроекту у сесійній залі,
- 4 комітети: загальна кількість та розподіл за ініціаторами висновків про відхилення, кількість засідань комітетів та їхнє навантаження відповідно до кількості зареєстрованих законопроектів та наданих висновків на законопроекти, включаючи навантаження на 1 члена комітету та 1 працівника секретаріату,
- 5 порушення Регламенту: кількість порушень Регламенту щодо законопроектів та пропозицій Президента України,
- 6 особливості 7 сесії (пів року війни): опис неординарних практик та випадків, наявних протягом пів року війни.

У додатках можна знайти інформацію про топ-5 законопроектів щодо різних кількісних показників (наприклад, кількість днів від реєстрації до ухвалення).

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

1. Верховна Рада України – ВРУ
2. Головне науково-експертне управління – ГНЕУ
3. Головне юридичне управління – ГЮУ
4. Кабінет міністрів України – Кабмін
5. Комітет з питань аграрної та земельної політики – Комітет з аграрної політики, у графіках – Аграрна політика
6. Комітет з питань антикорупційної політики – Комітет з антикорупційної політики, у графіках – Антикорупційна політика
7. Комітет з питань бюджету – у графіках – Бюджет
8. Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики – у графіках – Гуманітарна політика
9. Комітет з питань екологічної політики та природокористування – у графіках – Екологічна політика
10. Комітет з питань економічного розвитку – у графіках – Економічний розвиток
11. Комітет з питань енергетики та житлово-комунальних послуг – у графіках – Енергетика
12. Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування – у графіках – Здоров'я нації
13. Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва – у графіках – Зовнішня політика
14. Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу – у графіках – Інтеграція до ЄС
15. Комітет з питань молоді і спорту – Комітет з молоді і спорту, у графіках – Молодь і спорт
16. Комітет з питань національної безпеки, оборони та розвідки – Комітет з питань національної безпеки – у графіках – Національна безпека
17. Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування – у графіках – Організація державної влади
18. Комітет з питань освіти, науки та інновацій – Комітет з питань освіти – у графіках – Освіта
19. Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин (до 15.08.2022 – Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин) – у графіках – Права людини

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

20. Комітет з питань правової політики – у графіках – **Правова політика**
21. Комітет з питань правоохоронної діяльності – **Комітет з правоохоронної діяльності**, у графіках – **Правоохоронна діяльність**
22. Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України – **Комітет з питань Регламенту, регламентний комітет**, у графіках – **Регламент**
23. Комітет з питань свободи слова – **Комітет зі свободи слова**, у графіках – **Свобода слова**
24. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів – **Комітет з соціальної політики**, у графіках – **Соціальна політики**
25. Комітет з питань транспорту та інфраструктури – **Комітет з транспортної політики**, у графіках – **Транспорт та інфраструктура**
26. Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики – у графіках – **Фінанси**
27. Комітет з питань цифрової трансформації – у графіках – **Цифрова трансформація**
28. Фракція політичної партії «Слуга народу» – **Фракція «Слуга народу», Слуга народу**
29. Фракція політичної партії «Опозиційна платформа – за життя» у Верховній Раді України – **Фракція «Опозиційна платформа – за життя», Опозиційна платформа – за життя, ОПЗЖ**
30. Фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» у Верховній Раді України дев'ятого скликання – **Фракція «Батьківщина», Батьківщина**
31. Фракція політичної партії «Європейська Солідарність» – **Фракція «Європейська Солідарність», Європейська Солідарність, ЄС**
32. Фракція Політичної Партії «Голос» у Верховній Раді України дев'ятого скликання – **Фракція «Голос», Голос**
33. Депутатська група «Партія «За майбутнє» – **Група «Партія «За майбутнє», група «За майбутнє», За майбутнє**
34. Депутатська група «Довіра» – **Група «Довіра», Довіра**
35. Депутатська група «Відновлення України» у Верховній Раді України – **Група «Відновлення України», Відновлення України**
36. Депутатська група «Платформа за життя та мир» у Верховній Раді України – **ПЗЖМ, Група «Платформа за життя та мир», Платформа за життя та мир**

РЕЗЮМЕ

Цей моніторинг охоплює роботу Верховної Ради протягом 7 сесії під час воєнного стану, тобто починаючи з 24 лютого 2022 р. до початку 8 сесії (6 вересня 2022 р.). Це трохи більше 6 місяців, тому для спрощення будемо називати цей моніторинг «моніторингом роботи Верховної Ради за пів року війни». Раніше був зроблений моніторинг за перший місяць 7 сесії¹, тобто місяць, що передував повномасштабному вторгненню. Цей місяць не включався в моніторинг за пів року війни.

Повномасштабне вторгнення, ракетні удари по всій території України, бронетанкові колони, які перетинають державний кордон, – це був моральний шок для всього українського суспільства. Складно було передбачити, як відреагують депутати на цю ситуацію. Цілком можливим варіантом було масова втеча депутатів та урядовців з Києва, задля порятунку власного життя. І частина з них саме так і вчинила. Однак конституційна більшість депутатів продовжила працювати, Верховна Рада як єдиний законодавчий орган – виконувати свою функцію. Навіть незалежно від прийнятих рішень, сам факт того, що парламент продовжив працювати протягом повномасштабної війни, є досягненням. Верховна Рада працювала у надзвичайних умовах, ще ніколи український парламент не мав такого досвіду. Цей моніторинг цікавий тим, що він ідентифікує та фіксує ці надзвичайні умови роботи Верховної Ради, показуючи різницю з нормальною роботою. Ідентифіковані практики можуть стати в пригоді при напрацюванні правових механізмів і процедур роботи парламенту в умовах надзвичайного та воєнного стану.

Протягом пів року війни було **zareєстровано 612 законопроектів, у залі пленарних засідань розглянуто 346 законопроектів, з них прийнято 229 законів**. Ще 8 прийнятих законопроектів було ветовано Президентом, а щодо 6 з них були підтримані пропозиції Президента.

ТЕНДЕНЦІЯ №1

Вже можна однозначно говорити про чітку тенденцію до зменшення кількості зареєстрованих законопроектів, що, схоже, свідчить про зменшення проблеми законодавчого спау.

За пів року війни зареєстровано майже на 250 законопроектів менше порівняно з 5 сесією (що також проходила навесні).

ТЕНДЕНЦІЯ №2

Однак пів року війни припинили тенденцію зі зростання частки законопроектів з великою кількістю підписантів.

¹ <https://parlament.org.ua/2022/09/13/ostannij-mirnij-misyats-vru-yakim-vin-buv/>

Багато законопроектів, переважно спрямованих на адаптацію до повномасштабного вторгнення, мають по 1 підписанту. При цьому законопроектів з великою кількістю підписантів (більше 8 підписантів) все одно більше, ніж законопроектів з малою кількістю підписантів (наприклад, 1 чи 2-3 підписанти). Більша кількість підписантів може свідчити про кращу якість законопроектів та їхню узгодженість на етапі підготовки.

Пів року війни поставили рекорд з кількості прийнятих законів за одну сесію за всі скликання Верховної Ради. Було прийнято 229 законів.

Якщо говорити про дев'яте скликання, це вдвічі більше, ніж за шосту, третю та четверту сесії разом узяті. **Очевидною причиною цього є потреба у терміновій адаптації законодавства до реалій повномасштабної війни.** Відсотковий розподіл між ініціаторами законів майже не змінився. Приблизно кожен сьомий закон ініційований Президентом, кожен п'ятий – Урядом, а більше половини ініціювали депутати фракції «Слуга народу». Але змінився характер законотворчої активності Президента. 28 з 30 ухвалених законів, ініційованих Президентом, це ратифікації або затвердження указів. Ще 2 закони є символічними. Тобто **протягом пів року війни Президент передав законодавчу роль у формуванні внутрішньої політики до Уряду та депутатів.**

У порівнянні з 6 сесією, парламент протягом пів року війни більш активно розглядав, опрацьовував та приймав законопроекти.

Так співвідношення кількості прийнятих до кількості розглянутих законопроектів зросло на 18%, а співвідношення кількості розглянутих до кількості зареєстрованих протягом пів року війни (56%) теж зросло на 16% в порівнянні з 6 сесією (40%). При цьому самого часу було витрачено значно менше – 36 годин. Це вдвічі менше за 6 сесію (84 години) і втричі менше, ніж було витрачено протягом 5 сесії (134 години). Таким чином, **протягом пів року війни, Верховна Рада більш ефективно використовувала інструменти законотворчості, ресурси порядку денного та пленарний час.**

Повномасштабне вторгнення припинило тренд з переважанням другого читання над першим: тобто ухвалення більшої частки законів за процедурою двох читань, а не одного. Тепер **59% законопроектів приймаються за одне читання, а 41% проходить два читання.** Протягом попередніх двох сесій дві третини законів проходили два читання.

Пів року війни можна назвати справжнім «турборежимом». Крім рекордної кількості прийнятих законів, звертає на себе увагу також значне зменшення часу на опрацювання та проходження законопроектів за всіма

показниками. **Половина всіх законопроектів, ухвалених в першому читанні та в цілому, були прийняті за менш ніж 8 днів.** Фактично, це і можна назвати турборежимом, адже протягом попередніх трьох сесій цей показник становив 65-72 дні. З'явилося багато законопроектів, що приймаються «з коліс»: 5 законопроектів було прийнято в день їхньої реєстрації. 12 законопроектів було прийнято на наступний день після їхньої реєстрації. Щодо другого читання, то 70% законопроектів значно зменшили час від реєстрації до прийняття в другому читанні та в цілому. Час зменшився на 42-168 днів. Опрацювання законопроектів комітетами, експертно-аналітичними підрозділами та процеси політичного погодження законопроектів значно пришвидшилися. 70% законопроектів зменшили на 30-112 днів час від першого читання до прийняття в другому та в цілому. Тобто, **повномасштабне вторгнення перервало тенденцію зі збільшення часу проходження законопроектів від реєстрації до прийняття на всіх етапах цього проходження.**

Вторгнення ніби обнулило значну частину порядку денного. Головною турботою депутатів стала адаптація до нових реалій, інструментом якої є прийняття нових законодавчих актів.

Значну частину порядку денного почали складати новозареєстровані законопроекти. Відповідно – час від реє-

страції законопроектів до прийняття значно зменшився, в першу чергу за рахунок цих новозареєстрованих законопроектів. Час від першого читання до прийняття в другому та в цілому показує, що пришвидшення проходження законопроектів зумовлене не лише перезапуском.

Депутати та співробітники Верховної Ради мобілізувалися і змогли пришвидшити опрацювання законопроектів (опрацювання як у вигляді швидшого надання висновків, так і у вигляді більш ефективного досягнення політичних домовленостей для актуалізації та прийняття законопроектів).

Найяскравіше перезапуск порядку денного та мобілізаційні можливості Верховної Ради проявилися у березні 2022 року, незадовго після початку повномасштабного вторгнення.

Розподіл пленарного часу яскраво демонструє домінування «партії влади». **Законопроекти депутатів фракції «Слуга народу», Уряду та Президента разом забрали 95% всього пленарного часу.** Цей рівень не змінився в порівнянні з попередньою сесією. Таким чином для законопроектів меншості залишається менше 5% пленарного часу.

Значно також зменшився час розгляду законопроектів у сесійній залі. Залежно від читання зменшення склало 10-40 хвилин. Це до 90% часу, що витрачався на розгляд законопроектів протягом попередніх сесій.

Половина законопроектів, прийнятих в першому читанні, була розглянута за менш ніж 41 секунду. 90% законопроектів в першому читанні розглядалися менше 2 хвилин. Половина всіх законопроектів, що пройшли обидва читання протягом пів року війни, розглядалися в сесійній залі за менш як 6 хвилин. Таке різке зменшення часу на розгляд можна пояснити трьома факторами: політичний консенсус (особливо щодо питань оборони та безпеки, негайного реагування на реалії повномасштабної війни), загрози для безпеки проведення засідань Верховної Ради та відсутність онлайн трансляцій засідань.

Найбільш завантаженими комітетами були Комітет з правоохоронної діяльності (77 наданих висновків), Комітет з питань фінансів (71 наданий висновок), Комітет з питань національної безпеки (64 наданих висновки) та Комітет з економічного розвитку (68 наданих висновків). Такий розподіл навантаження виглядає логічним для режиму

роботи, спрямованого на адаптацію законодавства до реалій повномасштабної війни. Крім цього, моніторинг роботи комітетів показав **значну різницю у завантаженості комітетів**. Середня швидкість надання висновків відрізняється в окремих комітетах у 25 разів. Навантаження на 1 депутата відрізняється в 21 раз, а навантаження на 1 працівника секретаріату в 25 разів. Значна різниця в навантаженні спонукає **переглянути предмети відання, кількість членів та розподіл кадрових ресурсів серед комітетів ВРУ**. Протягом пів року війни, вперше за все IX скликання, було зареєстровано законопроект, для якого Комітет з питань свободи слова є головним комітетом.

Повномасштабне вторгнення припинило тренд зі зменшення частки порушень. Процедура розгляду **до 67% – тобто дві третини законів мали порушення** протягом пів року війни. Звичайно, це виправдовується повномасштабною війною, потребою в терміновій адаптації законодавства та надзвичайними умовами роботи парламенту. Попри турборежим і велику частку порушень, цих порушень все одно менше, ніж протягом перших двох сесій IX скликання. 15-денний строк підписання, встановлений **ст. 94 Конституції, було порушено щодо 37 законів, тобто у 16,4% випадків**. Велика кількість порушень показує **актуальність створення надзвичайних законодавчих процедур**. Наразі вже понад 20 законопроектів знаходяться в підвішеному стані – Президент їх ані підписує, ані ветоє.

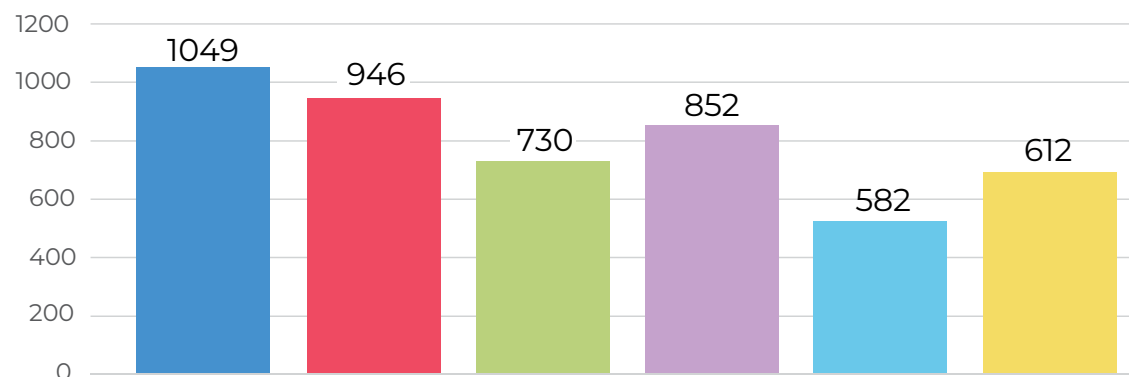
ЗАКОНОТВОРЧА АКТИВНІСТЬ

За пів року війни зареєстровано 612 проєктів законів². Якщо порівнювати з аналогічною весняною 5 сесією, ця кількість зменшилася. **Зареєстровано майже на 250 законопроєктів менше порівняно з 5 сесією.** Зменшення кількості зареєстрованих законопроєктів вже стало тенденцією. Можна говорити про **зменшення законодавчого спау** та зменшення тиску на структурні підрозділи, які відповідають за попереднє опрацювання законопроєктів.

²Без врахування пропозицій Президента

Кількість зареєстрованих законопроектів за сесіями

Зареєстровані законопроекти за ініціаторами

Ініціатор ³	Кількість зареєстрованих законопроектів (відсоток від загальної кількості законопроектів)
Фракція «Слуга народу»	377 (61,6%)
Кабінет міністрів України	62 (10,1%)
Фракція «Голос»	33 (5,4%)
Фракція «Європейська солідарність»	32 (5,2%)
Позафракційні	30 (4,9%)
Президент України	25 (4,1%)
Фракція «Батьківщина»	24 (3,9%)
Група «Відновлення України»	10 (1,6%)
Група «Партія «За майбутнє»	9 (1,5%)
Група «Довіра»	4 (0,7%)
Група "Платформа за життя та мир"	4 (0,7%)
Фракція «Опозиційна платформа – за життя» ⁴	2 (0,3%)

³Для спрощення, тут і далі в подібних таблицях використовується термін «Ініціатор». Це дійсно так, якщо мова йде про уряд та президента. Фракції ВРУ не мають права законодавчої ініціативи, тому коли йдеться про фракції, це треба розуміти як те, до якої фракції чи групи належить перший підписант (ініціатор) з числа народних депутатів.

⁴Фракція ОПЗЖ була розпущена у квітні 2022, частина її депутатів утворили дві нові депутатські групи – «Відновлення України» та «Платформа за життя та мир»

Майже всі ініціатори зменшили кількість зареєстрованих законопроєктів. Найбільший **виняток – це фракція «Слуга народу».** **377 зареєстрованих законопроєктів (більше, ніж у всіх інших ініціаторів разом)** дозволили цій фракції отримати найбільшу частку зареєстрованих законопроєктів за все дев'яте скликання.

Можливою причиною такої законодавчої активності є відповідь на повномасштабне вторгнення і потреба в швидкій адаптації законодавства до нових умов. Не варто забувати, що частина законопроєктів від фракції «Слуга народу» насправді можуть бути законопроєктами, підготовленими в Уряді і формально поданими від депутата-члена коаліції.

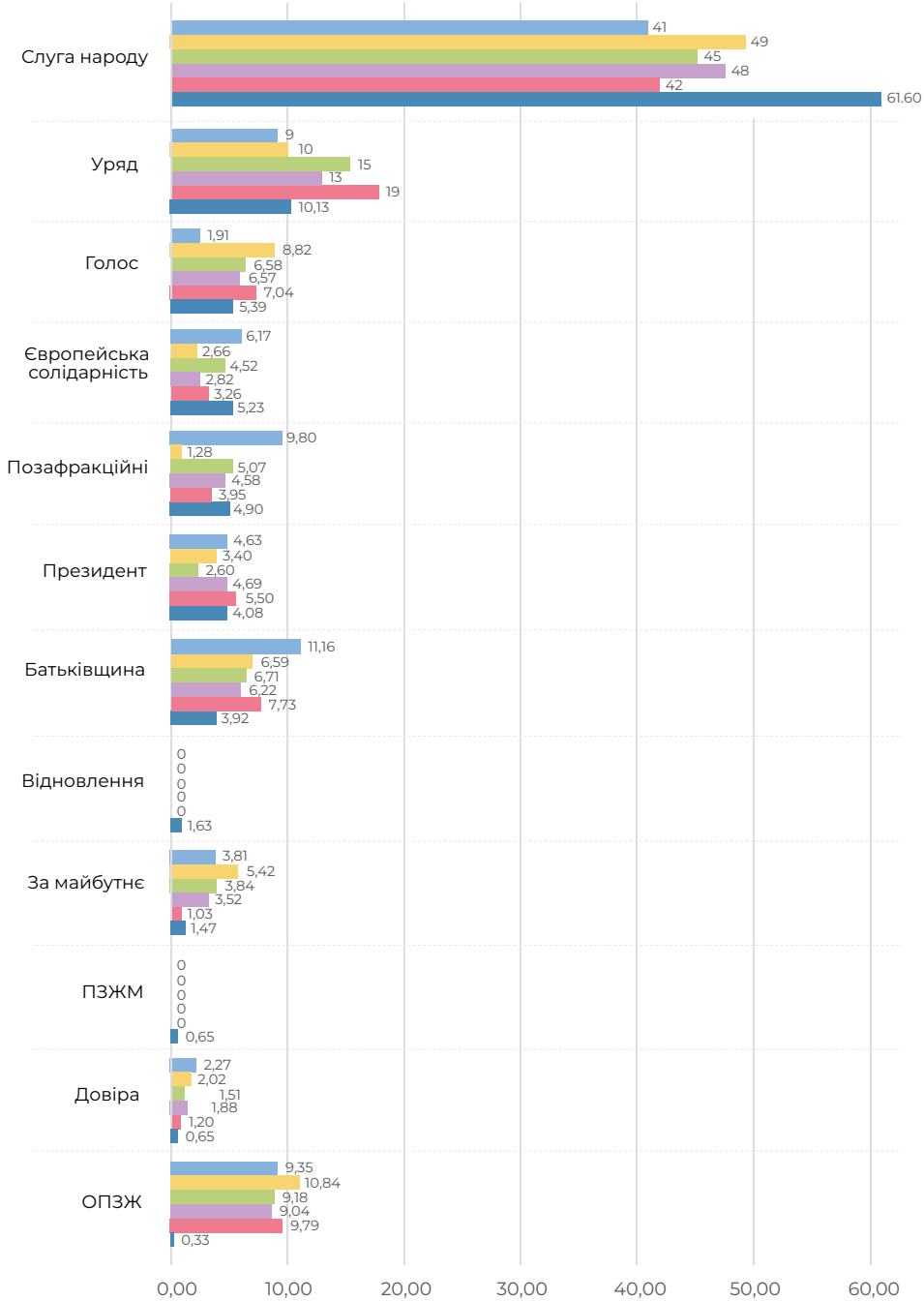
А от сам Кабмін зменшив кількість зареєстрованих законопроєктів. Протягом дев'ятого скликання Уряд ініціював від 94 до 111 законопроєктів за сесію, а протягом пів року війни Уряд зареєстрував лише 62 законопроєкти (тобто на третину менше в порівнянні зі своїм звичним показником). Щодо Президента, то він

зареєстрував 25 законопроєктів, але це без врахування Пропозицій Президента до ветованих законопроєктів. Всього за пів року війни було зареєстровано 8 таких Пропозицій. **Тобто Президент майже не змінив своїх кількісних позицій як суб'єкт подання законопроєктів.**

Усі інші фракції та депутатські групи можна поділити на дві категорії. Фракції «Голос», «Європейська солідарність», «Батьківщина» та позафракційні депутати зареєстрували по 24-33 законопроєкти, отримавши частку у 4-5%. Тут можна виділити фракцію «Європейська солідарність», яка дещо наростила (в порівнянні з попередніми сесіями) як кількість, так і частку зареєстрованих законопроєктів.

Інша категорія – це депутатські групи «За майбутнє», «Довіра» та, створені переважно з колишніх членів ОПЗЖ, групи «Відновлення України» і «Платформа за життя та мир». Представники цих об'єднань зареєстрували до 10 законопроєктів, маючи мінімальні частки від всіх зареєстрованих. Щодо фракції «Опозиційна платформа – за життя», то до її розпуску, відповідні депутати встигли зареєструвати 2 законопроєкти.

Зареєстровані законопроекти за суб'єктами та за сесіями у %

Приналежність законопроекту визначалася за фракційною приналежністю ініціатора. Для депутатів ініціатором вважається перший підписант законопроекту. Цей метод має свої обмеження, однак саме ним користуються зокрема і в Апараті ВРУ. До того ж, ч. 3 ст. 90 Регламенту прямо визначає ініціатором законопроекту того депутата, чий підпис зазначено першим. Однак, якщо визначати фракційну приналежність законопроекту за фракційною приналежністю найбільшої кількості підписантів законопроекту, тоді фракційна приналежність зміниться лише для 5,1% законопроектів, зареєстрованих протягом пів року війни⁵. Цікаво, що у 25 з 27 таких випадків велика кількість депутатів від фракції «Слуга народу» підписувалася під законопроектом з ініціатором (першим підписантом) не від цієї фракції. Тобто перехід фракційності відбувався від фракції «Слуга народу» до депутата з іншої категорії. Найчастіше такими ініціаторами були Руслан Стефанчук та Дмитро Разумков.

⁵ Для 5 сесії цей показник складав 6%, а для 6 сесії – 4,5%.

■ 1-2 сесії ■ 3 сесія ■ 4 сесія ■ 5 сесія
 ■ 6 сесія ■ 7 сесія (півроку війни)

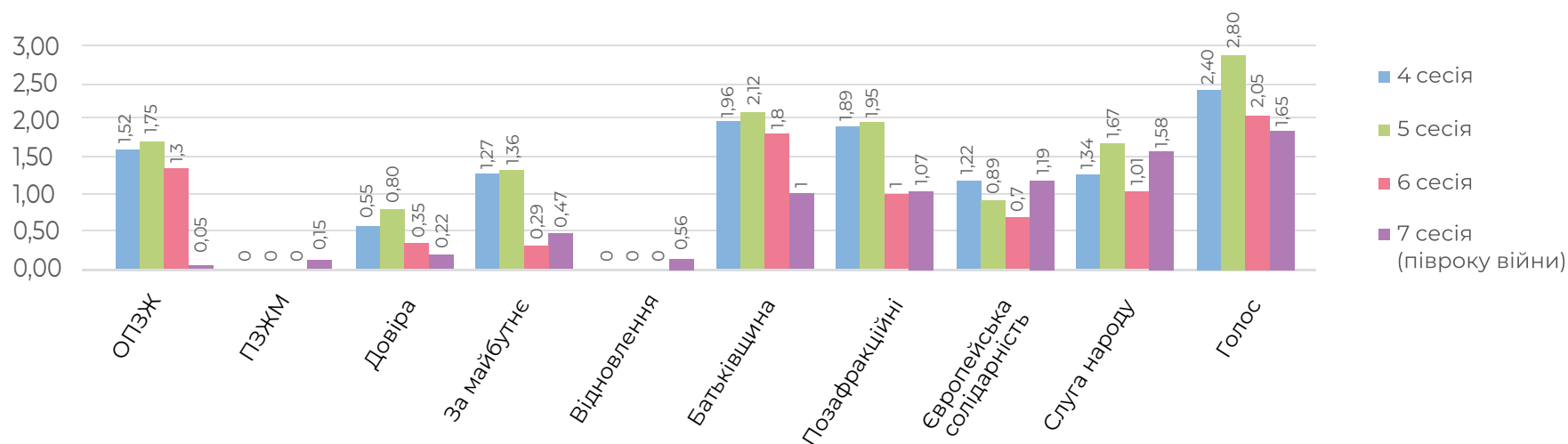

Кількість зареєстрованих законопроектів на 1 депутата показує чітку різницю між фракціями та групами. **Фракції та позафракційні депутати реєстрували більше 1 законопроекту в перерахунку на 1 депутата.** А найбільші показники традиційно мають фракція «Голос» (1,65 законопроекту на 1 депутата) та фракція «Слуга народу» (1,58 законопроекту на 1 депутата). Значне зменшення цього показника спостерігалось у фракції «Батьківщина» (з 1,8 законопроекту до 1 законопроекту на 1 депутата). А от всі групи (як і розпущена ОПЗЖ) реєстрували сильно менше 1-го законопроекту на 1 депутата. Цікаво, що фракція «Європейська солідарність» протягом пів року війни зареєструвала 1,19 законопроекту на 1 депутата, хоча протягом попередніх двох сесій ця фракція знаходилася на рівні з депутатськими групами, реєструючи менше 1 законопроекту на 1 депутата.

Логічно припустити, що законопроектна робота у партіях, що формують фракції, налагоджена краще, ніж у групах,

сформованих мажоритарниками, в силу наявної сталої організаційної структури і можливості налагодити роботи депутатського об'єднання як суб'єкта права законодавчої ініціативи. Що і впливає на спроможність розробляти «групові» законопроекти. Крім цього, ні ОПЗЖ, ні групи, створені колишніми членами ОПЗЖ не займалися активною законотворчою роботою протягом пів року війни.

Варто наголосити, що кількість законопроектів на одного депутата не може слугувати показником ефективності. Це є радше показник, що дозволяє краще зрозуміти характеристики фракцій та груп. Тут свідомо не наводиться кількість законопроектів конкретних депутатів, оскільки це сприймається ними, як показник ефективності своєї роботи, що спонукає їх реєструвати більше законопроектів, нехтуючи якістю. Як результат – збільшення законодавчого спаму.

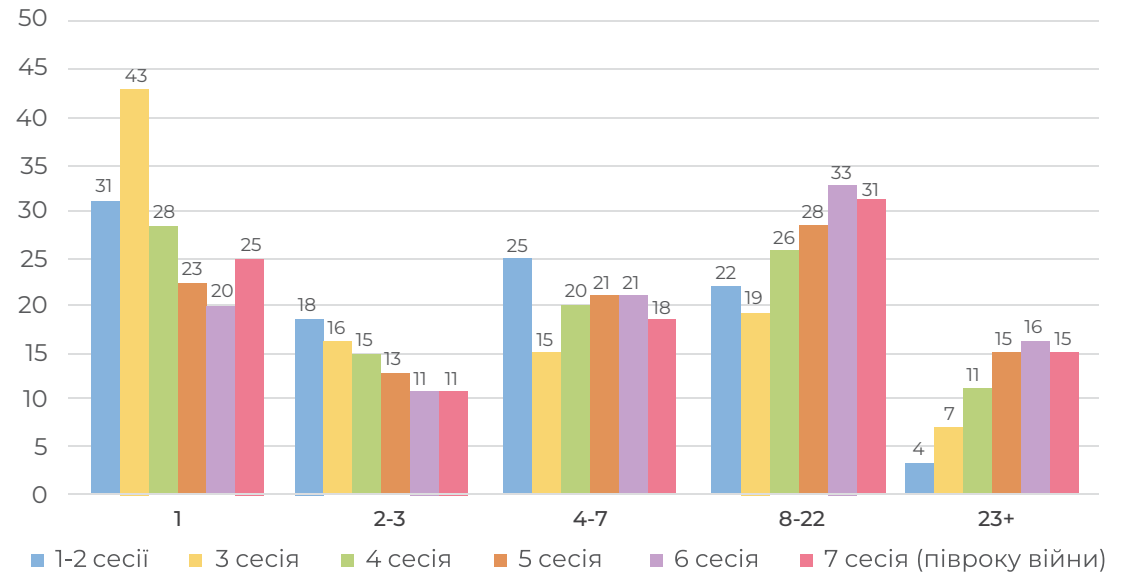

Зареєстровані законопроекти за групами підписантів

Групи за кількістю підписантів законопроектів – народних депутатів	Кількість законопроектів за пів року війни, ініційованих депутатами (відсоток від загальної кількості депутатських законопроектів)
1	130 (25%)
2-3	59 (11%)
4-7	97 (18%)
8-22	162 (31%)
23+	77 (15%)

Розподіл законопроектів за кількістю підписантів у %

Повномасштабне вторгнення дещо призупинило тренд зі зростання частки законопроектів з великою кількістю підписантів. З'явилося багато законопроектів з єдиним підписантом. До певної міри це можна пояснити необхідністю адаптації до умов воєнного стану, адже пік реєстрації таких законопроектів припав на березень. Хоча група з кількістю підписантів 8-22 все ще займає найбільшу частку серед груп підписантів. Рекорд пів року війни – 237 підписантів в одному законопроекті⁶.

Зауважуємо, що більша кількість підписантів означає кращу пропрацьованість законопроектів, вищий рівень консенсусності та зменшення законодавчого спаму.

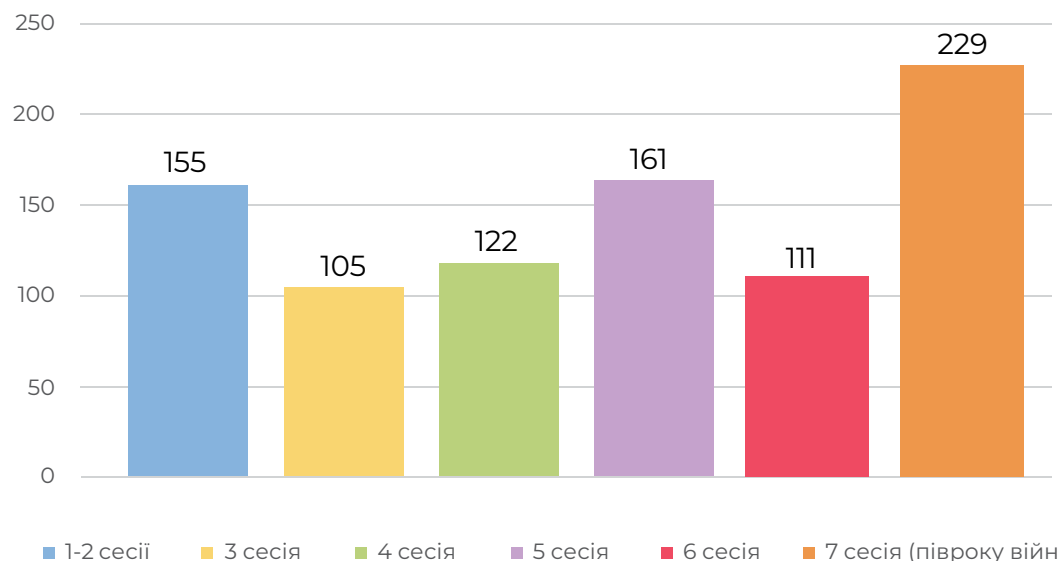
⁶Проект Закону про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо проведення дистанційних засідань Верховної Ради України № 7129 від 08.03.2022. Ініціатор (перший підписант) – Руслан Стефанчук.

Прийняті закони

За пів року війни в цілому було прийнято 229 законів⁷. Це рекорд за кількістю прийнятих законів протягом однієї сесії⁸ за третє-дев'яте скликання Верховної Ради (дані за перше-друге скликання недоступні у форматі відкритих даних). Якщо говорити про дев'яте скликання, це вдвічі більше, ніж протягом попередньої сесії та більше, ніж за третю та четверту сесії разом узяті. Схоже на те, що така величезна кількість прийнятих законів викликана потребою у швидкій адаптації законодавства до реалій повномасштабної війни.

Ще 8 законопроектів були прийняті протягом пів року війни, але потім на них наклав вето президент. Стосовно 6 таких законопроектів протягом пів року війни було розглянуто та прийнято пропозиції Президента⁹.

⁷ Без врахування тих, на які накладено вето.

⁸ Рекорд встановлений, якщо рахувати дані за всю 7 сесію. Причому найбільша кількість прийнятих законів протягом 7 сесії IX скликання буде і якщо рахувати первинне прийняття всіх законів (включно з ветованими) і якщо рахувати всі прийняття законів (тобто первинне голосування за прийняття закону і голосування за прийняття пропозиції Президента рахуються як дві окремі одиниці, фактично, один законопроект може зараховуватися два і більше разів). Якщо рахувати лише пів року війни (тобто без першого «мирного» місяця 7 сесії), то рекорд буде встановлений, якщо рахувати як кількість прийнятих неветованих законів, так і кількість первинного прийняття всіх законів. А от якщо рахувати кількість всіх голосувань за прийняття законів (тобто і первинні прийняття та пропозиції Президента), то пів року війни будуть на третьому місці. Також, варто мати на увазі, що говорячи про рекорд протягом 7 сесії, варто пам'ятати, що зазвичай сесії є коротшими за кількість днів, весняні сесії зазвичай закінчуються в середині липня, а не у вересні.

⁹ Пропозиції президента виокремлені в окрему групу, тому що під одним реєстраційним номером законопроекту ховається одразу декілька повноцінних процедур. Якщо президент накладає вето на проект закону, прийнятий ВРУ, то цей проект закону потрібно знову опрацювати в комітетах, готувати окремі супровідні документи (порівняльні таблиці, експертні висновки тощо), потрібно проводити нове обговорення та голосування за цей законопроект у залі пленарних засідань. Більше того, такий проект закону можна відправити на доопрацювання і запустити ще одне коло підготовки. Тобто після накладення вето, фактично, проводиться ще одна процедура підготовки та розгляду законопроекту. Тому такі законопроекти виділяються в окрему групу.

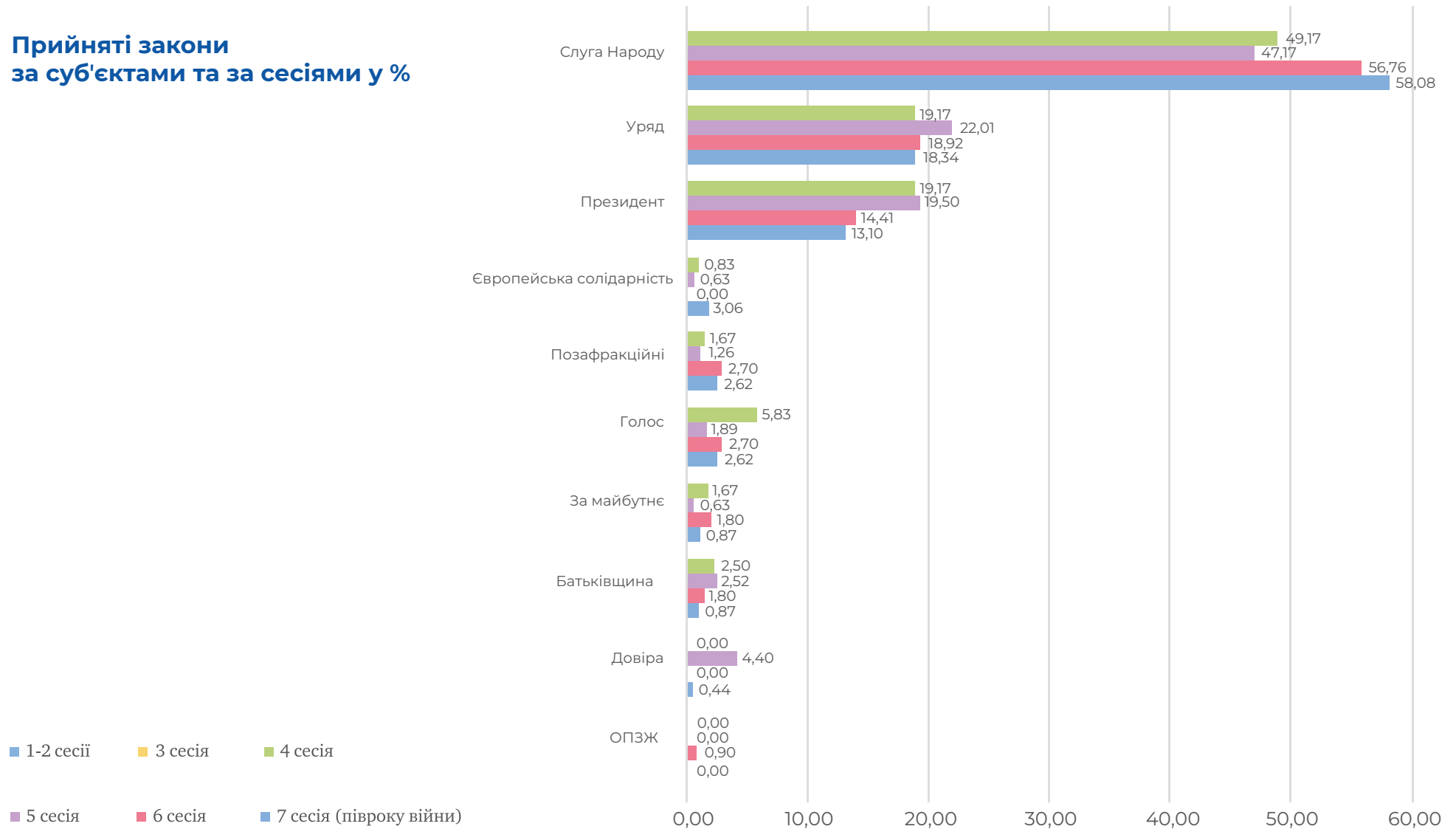
Прийняті закони за ініціаторами

Ініціатор	Кількість законів (відсоток від загальної кількості законів)
Фракція «Слуга народу»	133 (58,1%)
Кабінет Міністрів України	42 (18,3%)
Президент України	30 (13,1%)
Фракція «Європейська Солідарність»	7 (3,1%)
Позафракційні	6 (2,6%)
Фракція «Голос»	6 (2,6%)
Група «Партія «За майбутнє»	2 (0,9%)
Фракція «Батьківщина»	2 (0,9%)
Група «Довіра»	1 (0,4%)

Попри значне зростання кількості прийнятих законопроектів (всі основні ініціатори поставили протягом пів року війни рекорди за кількістю ініційованих ними законів), відсоткове співвідношення майже не змінилося. **Приблизно кожен сьомий закон ініційований Президентом, кожен п'ятий – Урядом, а більше половини ініціювали депутати від фракції «Слуга народу».** Тобто розподіл ролей і впливу щодо законодавчого процесу не змінився, попри екстремальні умови роботи та значне зростання обсягу прийнятих законів. Чи не єдиним винятком стала фракція «Європейська Солідарність». Депутати від цієї фракції є ініціаторами аж 7 законів, прийнятих протягом пів року війни. Для порівняння – за попередні три сесії було всього два закони, ініціаторами яких були депутати від фракції «Європейська Солідарність».

Прийняті закони за суб'єктами та за сесіями у %

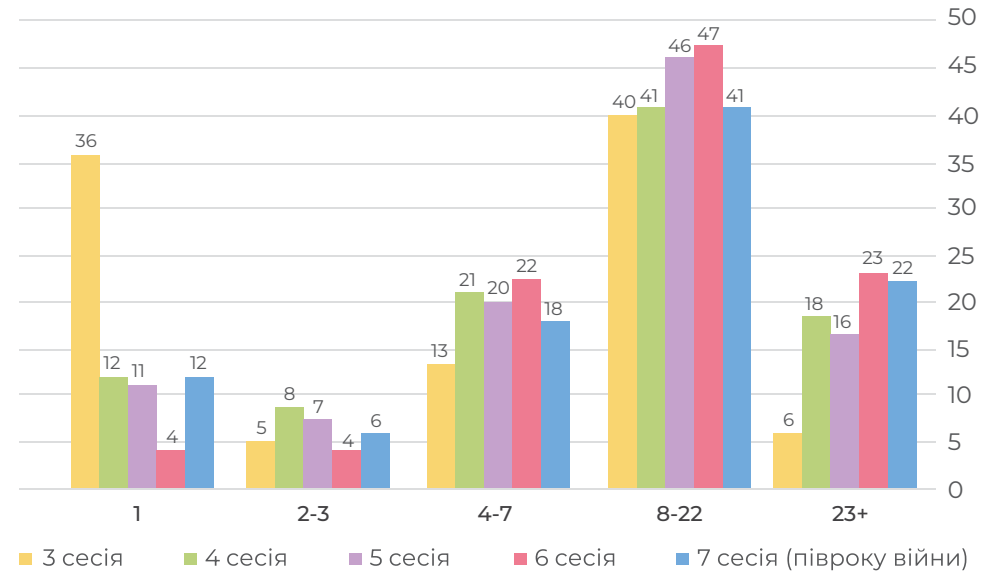
Прийняті закони за групами підписантів

Повномасштабне вторгнення припинило тренд зі зростання частки груп законів з великою кількістю підписантів (як і у випадку з законопроєктами). Збільшення частки законів з малою кількістю підписантів можна пояснити необхідністю термінової адаптації до умов повномасштабної війни. 12 з 19 законів, що мали лише одного підписанта були зареєстровані у березні, а 10 з них – це закони, для прийняття яких знадобилося до трьох днів. Пізніше, коли робота Верховної Ради дещо нормалізувалася, частка законів з великою кількістю підписантів збільшилася. Загалом же такий розподіл груп підписантів дуже схожий на розподіл, що був наявний протягом 4 сесії. І навіть попри воєнний стан, група з 8-22 підписантами досі є найбільшою, а частка законів-декларацій¹⁰ (23+ підписанти) все ще на другому місці. Тобто, підтверджується закономірність, коли законопроєкти, внесені великими групами депутатів, з більшою ймовірністю стають законами.

Найбільше підписантів має Закон про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів за державну реєстрацію у сфері містобудівної діяльності № 5656 від 11.06.2021. Він має 144 підписанти.

Групи за кількістю підписантів – народних депутатів, для прийнятих законів	Кількість законів за пів року війни, поданих депутатами (відсоток від загальної кількості депутатських законів)
1	19 (12%)
2-3	9 (6%)
4-7	29 (18%)
8-22	65 (41%)
23+	35 (22%)

Розподіл ухвалених законів за кількістю підписантів у відсотках

¹⁰ Законопроєкти, що подані великою кількістю депутатів, більшість з яких очевидно не брали участі у розробці таких законопроєктів. Велика кількість підписантів в таких законах має бути політичною легітимацією та вираженням підтримки законопроєкту.

Узагальнена інформація про законотворчу активність ініціаторів

Ініціатор	Кількість зареєстрованих законопроектів (відсоток від загальної кількості зареєстрованих)	Кількість розглянутих у залі законопроектів (відсоток від загальної кількості розглянутих)	Кількість прийнятих законів (відсоток від загальної кількості прийнятих)
Фракція «Слуга народу»	377 (61,6%)	196 (56,6%)	133 (58,1%)
Кабінет Міністрів України	62 (10,1%)	63 (18,2%)	42 (18,3%)
Президент України	25 (4,1%)	32 (9,2%)	30 (13,1%)
Фракція «Європейська Солідарність»	32 (5,2%)	14 (4%)	7 (3,1%)
Позафракційні	30 (4,9%)	16 (4,6%)	6 (2,6%)
Фракція «Голос»	33 (5,4%)	13 (3,8%)	6 (2,6%)
Фракція «Батьківщина»	24 (3,9%)	4 (1,2%)	2 (0,9%)
Група «Партія «За майбутнє»	9 (1,5%)	3 (0,9%)	2 (0,9%)
Група «Довіра»	4 (0,7%)	4 (1,2%)	1 (0,4%)
Група «Відновлення України»	10 (1,6%)	1 (0,3%)	0 (0%)
Група «Платформа за життя та мир»	4 (0,7%)	0 (0%)	0 (0%)
Фракція «Опозиційна платформа – за життя»	2 (0,3%)	0 (0%)	0 (0%)
Всього	612 (100%)	346 (100%)	229 (100%)

Уряд та Президент мають більшу частку ухвалених, ніж розглянутих, і більшу частку розглянутих, ніж зареєстрованих. Такий розподіл демонструє впливовість цих суб'єктів законодавчої ініціативи на законодавчий процес в цілому, і на формування парламентських порядку денних зокрема. Фракція «Слуга народу» має приблизно однакові частки серед зареєстрованих, розглянутих та ухвалених законопроєктів. Як і протягом минулих сесій, фракції та групи парламентської меншості мають більші частки серед зареєстрованих законопроєктів, ніж серед розглянутих або ухвалених, що є цілком логічним. Можна також звернути увагу на співвідношення кількості прийнятих законів до кількості розглянутих законопроєктів – воно становить 66%, в той час як у 6 сесії це співвідношення становило 48%. Тобто це співвідношення зросло на 18%. Співвідношення кількості розглянутих до кількості зареєстрованих протягом пів року війни (56%) теж зросло на 16% в порівнянні з 6 сесією (40%). Іншими словами, за пів року війни Верховна Рада

розглядала законопроєкти швидше і ухвалила їх більше, ніж протягом 6 сесій. Але значне пришвидшення роботи парламенту неминуче супроводжується збільшенням кількості порушень (детально про це читайте в розділі «Порушення Регламенту») і зниженням якості законів, ухвалених у сесійній залі. Якщо порівнювати показники пів року війни з показниками 1-2 сесій, коли багато хто говорив про «турборежим», то співвідношення прийнятих законів до розглянутих зросло на 15%, а співвідношення розглянутих законопроєктів до зареєстрованих зросло на 27%.

Таким чином, протягом пів року війни, Верховна Рада більш ефективно використовувала інструменти законотворчості, ресурси порядку денного та пленарний час.

ПРОХОДЖЕННЯ ЗАКОНОПРОЄКТІВ

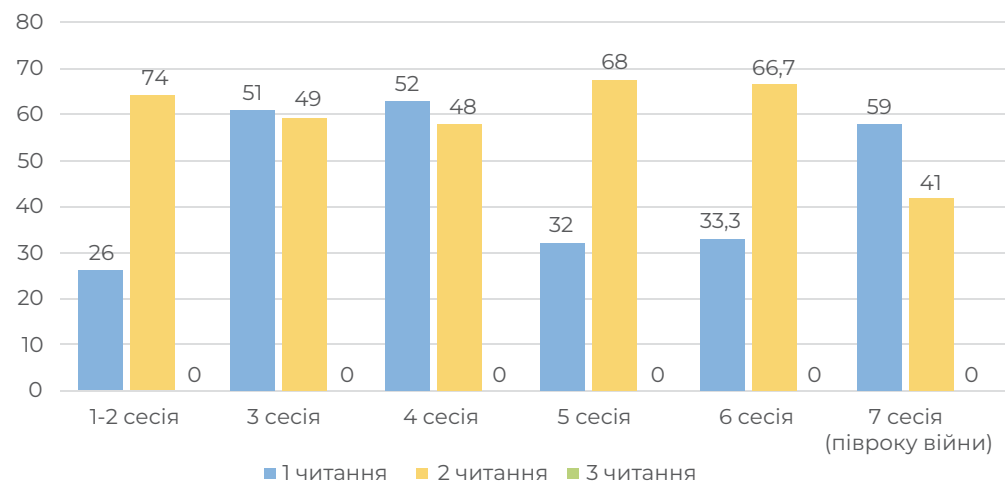
Кількість законів за читаннями

Повномасштабне вторгнення припинило тренд з переважання другого читання над першим. Тепер 59% законопроектів приймаються за одне читання, а 41% проходить два читання. Хоча протягом попередніх двох сесій дві третини законів приймалися у другому читанні, а третина в першому читанні та в цілому. Але тренд з незастосування третього читання не змінився – жоден законопроект не пройшов три читання¹¹. Власне пів року війни встановили рекорд з частки законопроектів, прийнятих у першому читанні та в цілому. Причини такої ситуації зрозумілі – потреба термінових законодавчих змін для адаптації до умов воєнного стану. Нагадаємо, що два читання дозволяють краще підготувати законопроект, виправити недоліки та помилки, наявні при першому читанні. Однак два читання потребують також і більше часу.

Відсоткове (%) співвідношення законів за читаннями прийняття

¹¹ Відповідно до ч. 1 ст. 102 Регламенту – «Законопроєкти розглядаються Верховною Радою, як правило, за процедурою трьох читань». Детальніше про особливості застосування третього читання читайте за посиланням – <https://parlament.org.ua/2021/09/29/analitika-dnya-tretye-chitannya-zajve/>

¹² Наведені дані стосуються лише тих випадків коли висновки надавалися. Розраховувався час між датою реєстрації законопроєкту та датою надання першого висновку головного комітету, враховуючи висновки про включення до порядку денного. Цей вид висновків враховувався, оскільки при їх наданні комітет фактично вже розглядає законопроєкти по суті.

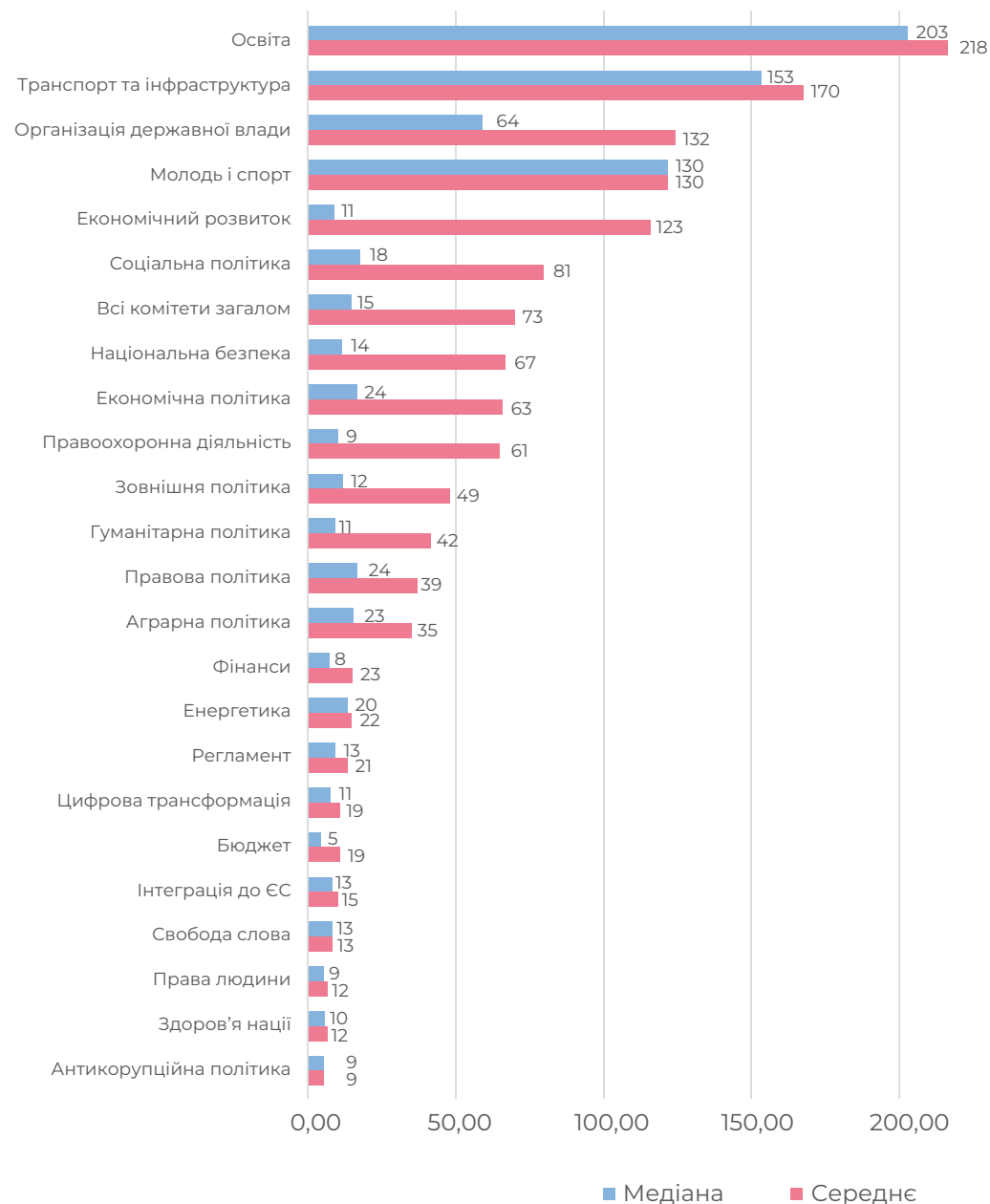
Строки надання висновків головних комітетів до першого читання

Час надання висновків головних комітетів на законопроєкти¹² дозволяє оцінити одразу декілька важливих показників. Якщо говорити про комітети, час від реєстрації до надання першого висновку комітетом характеризує навантаження на комітети, їхню працездатність та дозволяє, в загальних рисах, спрогнозувати швидкість попереднього опрацювання того чи іншого законопроєкту в залежності від його головного комітету. У розрізі ініціаторів, час надання висновків характеризує «прихильність» членів комітетів до того чи іншого ініціатора та поглиблює прогностичні можливості швидкості попереднього опрацювання. Нарешті, час, потрібний для отримання першого висновку головного комітету разом з даними щодо загального проходження законопроєктів дозволяють краще зрозуміти цілісну динаміку проходження законопроєктів.

Комітети надавали висновок до першого читання в середньому за 73 дні, а половина всіх висновків була надана за 15 днів.

Кількість днів від реєстрації до надання першого висновку головного комітету

¹³Треба враховувати, що наступні комітети надали менше 5 висновків за пів року війни: Комітет з питань свободи слова, Комітет з питань антикорупційної політики, Комітет з питань молоді і спорту, Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу, Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України, Комітет з питань енергетики та житлово-комунальних послуг, Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування.

Швидкість надання висновків дуже різниться залежно від комітету. Різниця в окремих випадках **досягає 25-кратного розміру.** Якщо порівнювати показники 6 сесії та показники пів року війни, то майже в усіх комітетах час на надання висновку сильно зменшився. Зменшення склало від 12 до 200 днів залежно від комітету. Винятками стали Комітет з освіти, Комітет з зовнішньої політики та Комітет з молоді та спорту (хоча цей комітет надав менше 5 висновків). Найбільш завантаженими¹⁴ комітетами є Комітет з питань національної безпеки, Комітет з питань фінансів та Комітет з правоохоронної діяльності. Попри свою завантаженість, ці комітети відносно швидко розглядають законопроєкти. Загалом, навантаження і швидкість надання висновків в більшості випадків співвідносяться. Однак є три добре помітних винятки. Комітет з питань фінансів, незважаючи на значне навантаження, надає свої висновки досить швидко. А Комітет з питань транспорту та інфраструктури, навпаки, попри низьке навантаження, відносно повільно надає висновки до законопроєктів (подібна ситуація була і у 6 сесії). Комітет молоді та спорту, попри мінімальну навантаженість, теж досить довго надавав свій єдиний висновок.

Суб'єкт подання	Середня кількість днів	Медіанна ¹⁵ кількість днів
Кабінет Міністрів України	147	99,5
Народний депутат України	62	13
Президент України	15	2

Досить цікаво виглядає ситуація в розрізі суб'єктів подання та ініціаторів. Для Президента та народних депутатів час на отримання висновків суттєво зменшився. Половина всіх висновків на законопроєкти Президента надаються за два дні або швидше. Середній час на отримання висновку комітету як для Президента, так і для депутатів зменшився більш як вдвічі в порівнянні з 6 сесією. Але середній час отримання висновків для Уряду зріс. Це відбулося за рахунок урядових законопроєктів, які «лежали» в комітетах ще з минулих сесій. Висновки до урядових законопроєктів, зареєстрованих протягом пів року війни, надавали переважно протягом місяця.

¹⁴ Детально про завантаженість комітетів читайте в розділі про комітети.

¹⁵ Нагадаємо, медіана це – значення, яке ділить всі дані навпіл, тобто половина всіх спостережень буде менше, ніж медіана, а половина – більше, ніж медіана.

Щодо фракцій та груп, то, крім ОПЗЖ та Довіри¹⁶, час на надання висновків комітетів зменшився в усіх випадках. Лідерами, як і за минулу сесію, стали фракції «Голос» та «Слуга народу». Половина висновків на законопроекти фракції «Слуга народу» отримані за менш як два тижні, а в середньому депутати цієї фракції мали зачекати півтора місяці для отримання висновку.

Топ-5 найдовших за кількістю днів проходження від реєстрації до надання першого висновку головного комітету, а також топ-5 найшвидших законопроектів можна знайти у Додатку 1.

Фракційна приналежність ініціатора	Середня кількість днів	Медіанна кількість днів
ОПЗЖ	285	277
Довіра	198	198
За майбутнє	194	7
Уряд	147	99,5
Батьківщина	143	54
Європейська Солідарність	114	21
Позафракційні	104	7
Слуга народу	47	14
Голос	24	5,5
Відновлення України	20	24
Президент	15	2
Платформа за життя та мир	7	7

¹⁶Треба враховувати, що для груп «Довіра», «Платформа за життя та мир», «Відновлення України», «За майбутнє» та фракції «Опозиційна платформа – за життя» показники розраховувалися на основі від одного до чотирьох висновків. Тому швидке чи повільне отримання висновків на їх законопроекти є радше збігом обставин, а не системою. В інших фракціях це більше 10 висновків.

Строки надання висновків головних комітетів до другого читання

Швидкість надання висновків комітетів для другого читання¹⁷ є менш показовою через малу кількість цих висновків на один комітет. До цих даних¹⁸ треба ставитися обережно, однак вони теж варті уваги. **15 з 18 комітетів зменшили час, за який вони в середньому надавали висновки до другого читання.** Кількість днів на надання висновку зменшилася на 30-160 днів. Лише три комітети (з питань здоров'я нації, бюджету, екологічної політики) збільшили час, потрібний на надання висновку до другого читання. Але і для цих комітетів збільшення часу на надання висновків зумовлене «давніми» законопроектами. Для тих законопроектів, що були прийняті протягом війни, відповідні комітети надавали висновки протягом 1 місяця.

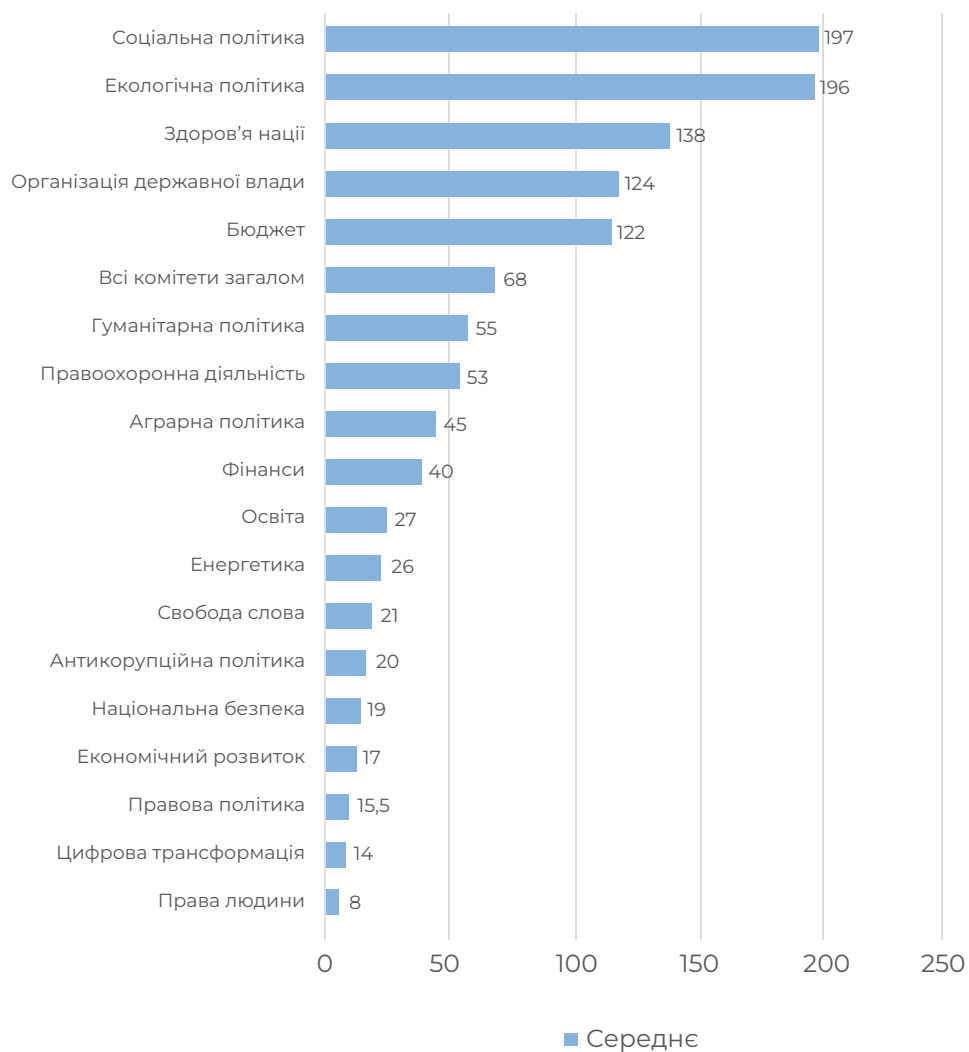
Час від прийняття законопроекту в першому читанні до надання висновку до другого читання в середньому

склав 68 днів, а половина всіх висновків була надана за 17 днів. Тобто швидкість комітетського опрацювання законопроектів до другого читання майже не відрізняється від швидкості опрацювання до першого читання.

На фоні інших комітетів виділяються Комітет з питань національної безпеки та Комітет з питань економічного розвитку – вони обидва відносно швидко надавали висновки до другого читання, хоча мали досить велике навантаження. Комітет з питань здоров'я нації надавав висновки до другого читання помітно повільніше, ніж висновки до першого. А от Комітет з питань освіти – навпаки надавав висновки до другого читання значно швидше, ніж висновки до першого.

¹⁷ Розраховувалася кількість днів між датою прийняття законопроекту в першому читанні та датою надання першого висновку комітету до другого читання (хоча висновків може бути декілька).

¹⁸ Через малу кількість висновків до другого читання, тут використовується лише середнє значення. Лише три комітети надали більше 10 висновків до другого читання за пів року війни.

Середня кількість днів від першого читання до надання першого висновку головного комітету до другого читання

Ініціатор	Середня кількість днів
Кабінет Міністрів України	69,5
Народний депутат України	69,6
Президент України ¹⁹	13,5

¹⁹ Варто враховувати, що президент був ініціатором всього 2 законопроектів, щодо яких були надані висновки комітетів до другого читання.

Президентські законопроєкти найшвидше отримують висновки комітетів до другого читання. Хоча є всього 2 таких висновки, але така ситуація вписується в загальний тренд. Депутатські та урядові законопроєкти отримують висновки до другого читання майже з ідентичною швидкістю. Для усіх суб'єктів подання час на отримання висновку до другого читання суттєво зменшився. В розрізі окремих фракцій та груп ситуація та сама – час на надання висновків зменшився. Єдиний виняток – законопроєкт від депутата з фракції ОПЗЖ²⁰: в порівнянні з минулою сесією час на надання висновку до законопроєкту ОПЗЖ – збільшився.

Топ-5 найдовших за кількістю днів проходження від першого читання до надання першого висновку головного комітету до другого читання, а також топ-5 найшвидших законопроєктів можна знайти у Додатку 2.

Приналежність ініціатора ²¹	Середня кількість днів
Позафракційні	335
ОПЗЖ	246
Слуга народу	69,8
Уряд	69,5
Голос	33
Батьківщина	15
Президент	13,5
Відновлення України	13
Європейська Солідарність	13
За майбутнє	9

²⁰ На момент реєстрації законопроєкту ОПЗЖ ще не була розпущена і відповідний депутат входив до цієї фракції.

²¹ Варто враховувати, що велика кількість висновків (більше 15) була надана лише щодо законопроєктів уряду та фракції «Слуга народу». Для президента, інших фракцій та груп кількість законопроєктів, на які були надані висновки, менше 5. Тому вказане значення можна пояснити збігом обставин.

Строки проходження законів від реєстрації до прийняття²²

Строк на прийняття законів, незалежно від того, в якому читанні вони були ухвалені, в середньому становить 130 днів, медіана – 38 днів (тобто половина законопроєктів була прийнята більш ніж за 38 днів, а половина – менше).

Строк від реєстрації до ухвалення в першому читанні та в цілому

Номер сесії	Середня кількість днів	Медіанна кількість днів
1-2 сесія	26	21,5
3 сесія	60	32
4 сесія	75	69
5 сесія	81	65
6 сесія	102	72
7 сесія (пів року війни)	64,5	8

Повномасштабне вторгнення внесло свої корективи і у швидкість проходження законопроєктів. **Зазвичай, з кожною новою сесією строки від реєстрації до прийняття в цілому – зростали. Цей тренд припинився. Більше того – половина всіх законопроєктів, ухвалених в першому читанні та в цілому, були прийняті за менш ніж 8 днів.** Причини цього можна шукати знову ж в потребі термінової адаптації до реалій воєнного стану. З'явилося багато законопроєктів, що приймаються «з коліс». 5 законопроєктів було прийнято в день їхньої реєстрації. 12 законопроєктів було прийнято на наступний день після їхньої реєстрації.

Змінився також і характер ухвалення законів в цілому у першому читанні. Протягом 6 сесії така процедура була майже виключно «депутатською», а законопроєкти Кабміну і Президента, прийняті в першому читанні та в цілому, – це були виключно ратифікації та міжнародні угоди. Протягом пів року війни законопроєкти Кабміну теж активно приймалися в першому читанні та в цілому. Тепер половина законопроєктів Уряду, прийнятих в першому читанні та в цілому, це зміни до законів (найбільш поширений вид законодавчих актів).

²² Дані наведені лише щодо законів, які не були ветою

Змінилася і вся законотворчість Президента. 29 з 30 законопроектів від Президента були прийняті в першому читанні та в цілому. 1 законопроект від Президента пройшов два читання. Але 28 з 30 президентських законопроектів – це ратифікації, міжнародні угоди та затвердження указів (продовження мобілізації та воєнного стану). Інші два закони є відносно символічними:

- 1 Внесення зміни до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо встановлення святкового дня – Дня Української Державності – прийнятий в першому читанні та в цілому.
- 2 Встановлення правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України, – прийнятий в другому читанні та в цілому.

Тобто Президент зменшив свою законотворчу активність і протягом пів року війни виробниками рішень (в розрізі законодавчих змін) щодо внутрішньої політики були Уряд та депутати Верховної Ради. Хоча це не означає, що законопроекти цих суб'єктів не проходили погодження з Президентом.

Детальна динаміка щодо строків прийняття законопроектів в першому читанні та в цілому показує, що **для 80% законопроектів час для прийняття значно зменшився**. Зменшення складо від 10 днів для найшвидших²³ законопроектів до 103 днів для більш повільних. Однак тренд на зменшення часу для прийняття законопроектів не торкнувся найповільніших законопроектів. Вони стали прийматися ще приблизно на 26 днів повільніше. Експериментальний показник «темپ зростання» склав -60 днів (мінус шістдесят днів), що і відображає той факт, що час на прийняття законопроектів – зменшився. Нагадаємо, що «темп зростання» розраховується як середня різниця між різницею децилів²⁴ кількості днів від реєстрації до прийняття шостої й п'ятої сесій та різницею децилів кількості днів від реєстрації до прийняття сьомої (пів року війни) та шостої сесій²⁵.

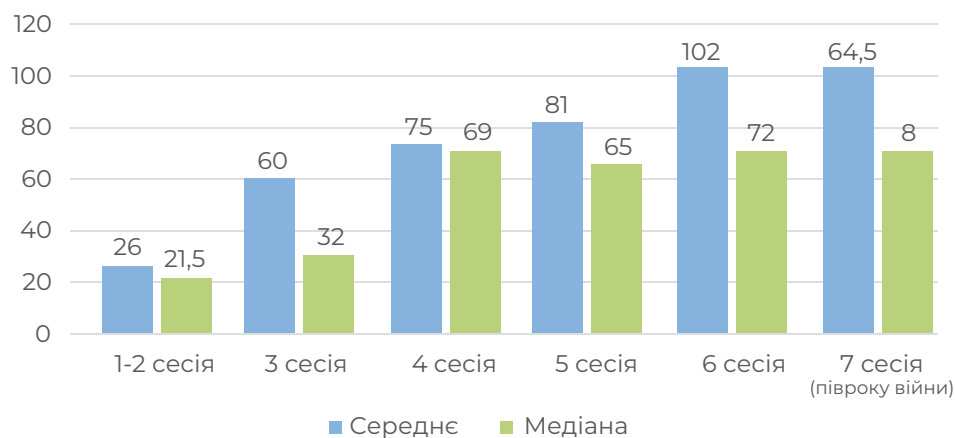
²³ Тут і далі під швидкими законопроектами розуміються законопроекти, що мають низькі значення показників часу від реєстрації до прийняття (тобто якщо від реєстрації до прийняття пройшло наприклад 5 днів, то це швидкий законопроект). Під повільними законопроектами розуміються ті, що мають високі значення відповідних показників (наприклад 300 днів від реєстрації до прийняття).

²⁴ <https://uk.wikipedia.org/wiki/Квантиль#Дециль>

²⁵ Тобто «темп» характеризує швидкість зростання часу прийняття. Наприклад, уявімо, що між першою і другою сесіями в середньому час прийняття законопроектів зріс на 10 днів, а між другою і третьою цей приріст склав 7 днів. Тоді показник, який називається тут темпом, буде складати -3 дні, тобто зростання сповільнилося. Якби між другою і третьою сесіями цей приріст склав 15 днів, то темп складав би 5 днів, а це означало б, що зростання пришвидшилося.

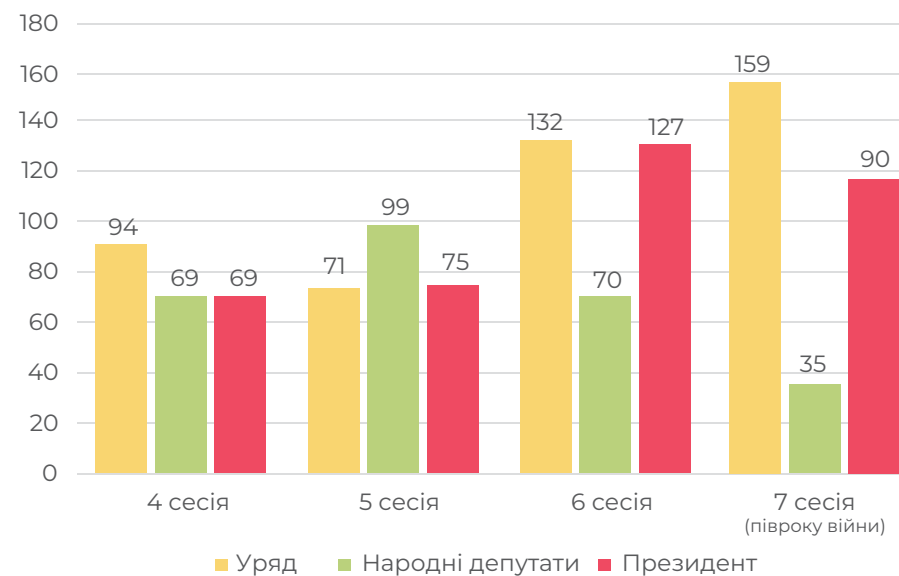

Порівняння сесій за кількістю днів, витрачених для прийняття законопроектів в першому читанні

Суб'єкт ініціювання	Середня кількість днів	Медіанна кількість днів
Кабінет Міністрів України	159	40
Народний депутат України	35 (28 для фракції «Слуга народу»)	5 (5 для фракції «Слуга народу»)
Президент України	90	20

Середня кількість днів від реєстрації до ухвалення законопроекту в першому читанні за сесіями та суб'єктами

Вдвічі зменшився час, який потрібен для прийняття депутатських законопроєктів. Звертає також увагу те, що половину від усіх депутатських законопроєктів було прийнято за менш ніж 5 днів. Поясненням тут так само слугує потреба у швидкій адаптації до умов воєнного стану. **Майже всі депутатські законопроєкти, прийняті за менш ніж 5 днів, були зареєстровані у березні.** На чверть зменшився час, потрібний для прийняття законопроєктів Президента. Єдиний суб'єкт, в якого зросла кількість часу від реєстрації до прийняття в першому читанні та в цілому, це Уряд. Такі показники для Уряду обумовлені міжнародними угодами та ратифікаціями, що були давно зареєстровані і довго очікували свого розгляду.

Топ-5 найдовших за кількістю днів проходження від реєстрації до прийняття у першому читанні та в цілому законопроєктів, а також топ-5 найшвидших законопроєктів можна знайти у Додатку 3. Обидва топи досить показові. П'ять найшвидших законопроєктів були прийняті в день їхньої реєстрації, і три з них стосуються термінового реагування на повномасштабне вторгнення. А п'ять найдовших за кількістю днів проходження від реєстрації до прийняття у першому читанні та в цілому законопроєктів – це виходи з міжнародних угод, укладеними з країнами СНД. Ці ініціативи були зареєстровані давно, а повномасштабне вторгнення надало їм актуальності.

Строк від реєстрації до ухвалення в другому читанні та в цілому²⁶

Номер сесії	Середня кількість днів	Медіанна кількість днів
1-2 сесія	47	37
3 сесія	159	173
4 сесія	190	173
5 сесія	259	230
6 сесія	300	258
7 сесія (пів року війни)	225	89,5

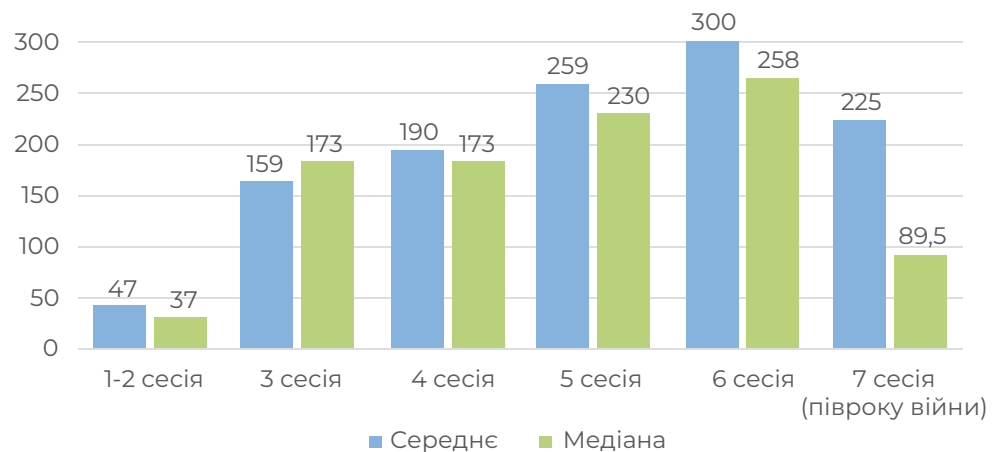
Як і щодо інших показників, повномасштабне вторгнення припинило тенденцію з постійного зростання часу від реєстрації до прийняття в другому читанні та в цілому. Половина всіх законопроектів, прийнятих в другому читанні та в цілому, була прийнята за менш як три місяці.

Детальний аналіз часу від реєстрації до прийняття в другому читанні та в цілому дещо нагадує ситуацію для першого читання. 70% законопроектів значно зменшили час на прийняття. Час зменшився на 42-168 днів. Половина законопроектів приймалася швидше навіть за показники 4 сесії. Важливу роль в цьому, схоже, зіграло скорочення часу на опрацювання законопроектів між першим читанням та прийняттям в другому читанні та в цілому. Однак час на прийняття найбільш «повільних» законопроектів зріс на приблизно 45 днів. Загалом же час від реєстрації до прийняття законопроектів в другому читанні та в цілому сильніше зменшився, ніж час від реєстрації до прийняття в першому читанні та в цілому. Темп зростання часу від реєстрації до прийняття в другому читанні та в цілому склав -115 днів (мінус сто п'ятнадцять днів).

²⁶ Дані наведені лише щодо законів, які не були ветоані

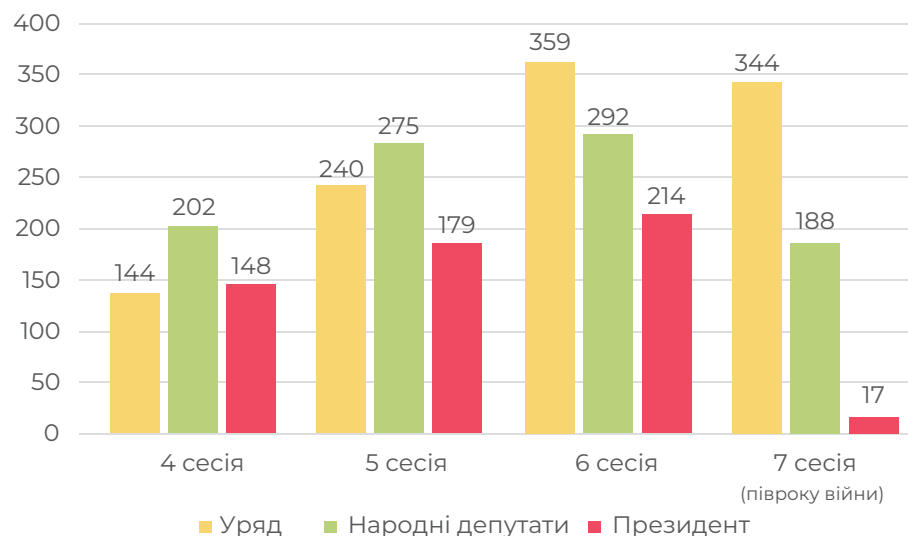
Порівняння сесій за кількістю днів, витрачених для прийняття законопроектів в другому читанні

Суб'єкт ініціювання	Середня кількість днів	Медіанна кількість днів
Кабінет Міністрів України	344	348
Народний депутат України	188 (188 для фракції «Слуга народу»)	76 (81 для фракції «Слуга народу»)

Середня кількість днів від реєстрації до ухвалення законопроекту в другому читанні за сесіями та суб'єктами

Зважаючи на те, що лише 1 законопроект, ініційований Президентом, пройшов два читання – аналіз проходження цього законопроекту не дозволить краще зрозуміти характеристики Президента як суб'єкта законодавчих ініціатив. Хоча той факт, що цей єдиний законопроект пройшов два читання за 17 днів (ставши таким чином третім за швидкістю законопроектом), говорить сам за себе.

Депутатські законопроекти стали прийматися значно швидше, навіть швидше, ніж протягом 4 сесії. Традиційною, для цього моніторингу, причиною можна вважати потребу в адаптації до умов повномасштабної війни. А от законопроекти Уряду, хоча і не збільшили час на своє прийняття, але продемонстрували мінімальне зменшення такого часу. Можна припустити, що найбільш нагальні законопроекти Уряд просував у першому читанні або подавав їх через депутатів, а менш пріоритетні законопроекти проходили обидва читання.

Топ-5 найдовших за кількістю днів проходження від реєстрації до прийняття в другому читанні та в цілому законопроектів, а також топ-5 найшвидших законопроектів можна знайти у Додатку 4.

Строк між першим читанням законопроекту та ухваленням його у другому читанні та в цілому²⁷

Номер сесії	Середня кількість днів	Медіанна кількість днів
4 сесія	93	75,5
5 сесія	130	91
6 сесія	168	148
7 сесія (пів року війни)	121	38

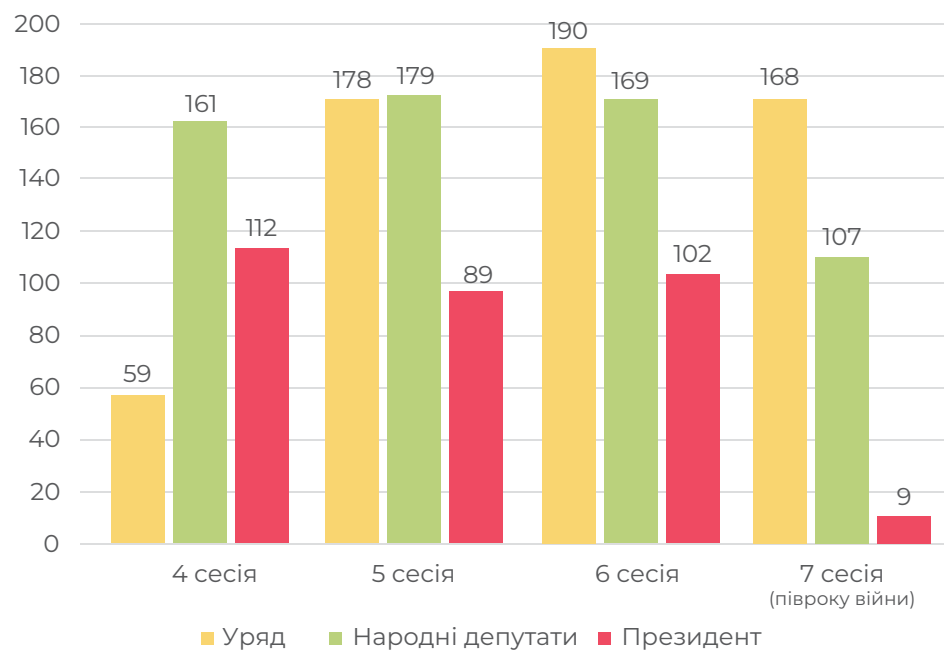
Суб'єкт ініціювання	Середня кількість днів	Медіанна кількість днів
Кабінет Міністрів України	168	56
Народний депутат України	107 (107 для фракції «Слуга народу»)	29 (30 фракції «Слуга народу»)

Постійне збільшення часу між першим читанням та прийняттям в другому читанні та в цілому було перерване протягом пів року війни. Час між прийняттям в першому читанні та прийняттям в другому читанні і в цілому суттєво зменшився. Тобто опрацювання законопроектів комітетами, експертно-аналітичними підрозділами та процеси політичного погодження законопроектів значно пришвидшилися. 70% законопроектів зменшили час від першого читання до прийняття в другому та в цілому. Зменшення склало 30-112 днів. А от найповільніші законопроекти стали опрацьовуватися ще повільніше на приблизно 20-67 днів.

²⁷ Дані наведені лише щодо законів, які не були ветоювані.

Середня кількість днів від першого читання до ухвалення законопроекту в другому читанні за сесіями та суб'єктами

Єдиний президентський законопроект, що пройшов два читання опрацьовувався між першим читанням та прийняттям в другому читанні та в цілому протягом 9 днів. Швидше розглядалося лише 3 законопроекти, що опрацьовувалися по 8 днів.

Розподіл часу за суб'єктами загалом відтворює час від реєстрації законопроекту до його прийняття в другому читанні. Урядові законопроекти повільніше ніж депутатські проходять між першим читанням та прийняттям в другому читанні та в цілому.

Топ-5 найдовших за кількістю днів проходження від прийняття законопроекту у першому читанні до його прийняття в другому читанні та в цілому, а також топ-5 найшвидших законопроектів можна знайти у Додатку 5.

Отже, повномасштабне вторгнення перервало тенденцію зі збільшення часу проходження законопроектів від реєстрації до прийняття на всіх етапах цього проходження. Вторгнення ніби обнулило значну частину порядку денного.

Воєнний стан, небачений розмах бойових дій, надзвичайно складна економічна ситуація, безпека фізичного знищення самих депутатів – все це перезавантажило актуальність поточних питань. Головною турботою депутатів стала адаптація до нових реалій. Інструментом такої адаптації для Верховної Ради є прийняття нових законодавчих актів. Значну частину порядку денного стали складати такі новозареєстровані законопроекти. Відповідно час від реєстрації законопроектів до прийняття значно зменшився, в першу чергу за рахунок

цих новозареєстрованих законопроектів. Хоча найповільніші законопроекти продовжили тенденцію попередніх сесій і стали прийматися ще повільніше. Час від першого читання до прийняття в другому та в цілому показує, що пришвидшення проходження законопроектів зумовлене не лише перезапуском.

Депутати та співробітники Верховної Ради мобілізувалися і змогли пришвидшити опрацювання законопроектів (опрацювання як у вигляді швидшого надання висновків так, і у вигляді більш ефективного досягнення політичних домовленостей для актуалізації та прийняття законопроектів). Найяскравіше перезапуск порядку денного та мобілізаційні можливості Верховної Ради проявилися у березні 2022, незадовго після початку повномасштабного вторгнення.

ПЛЕНАРНИЙ ЧАС

Для розрахунку показників пленарного часу використовувалися лише дані, що стосуються часу, витраченого на розгляд законопроєктів. Час на реєстрацію, оголошення запитів, «годину уряду», постанови не враховувався.

Пленарний час за ініціаторами

За пів року війни народні депутати витратили майже 36 годин пленарного часу на розгляд законопроектів. Це вдвічі менше за 6 сесію (84 години) і втричі менше, ніж було витрачено протягом 5 сесії – попередньої весняної сесії (134 години).

95% пленарного часу було присвячено розгляду законопроектів влади – фракції «Слуга народу», Уряду та Президента. Цей рівень майже не змінився в порівнянні з попередньою сесією. Таким чином для законопроектів меншості залишається менше 5% пленарного часу. Законопроекти фракцій та груп парламентської меншості розглядалися менш як півгодини на кожну фракцію чи групу і виділити когось з них – складно.

Приналежність ініціатора	Кількість пленарного часу (у годинах)	Частка від загальної кількості пленарного часу, %
Слуга народу	24,52	68,2
Кабмін	6,64	18,5
Президент	2,9	8,1
Голос	0,5	1,4
Позафракційний	0,47	1,3
Європейська Солідарність	0,31	0,9
Відновлення України	0,21	0,6
За майбутнє	0,21	0,6
Довіра	0,11	0,3
Батьківщина	0,08	0,2
Сума	35,95	100

Пленарний час для законів, прийнятих в першому читанні та в цілому

Номер сесії	Середнє	Медіана
4 сесія	508 секунд (8,5 хвилин)	182 с (3 хв)
5 сесія	391 с (6,5 хв)	118 с (2 хв)
6 сесія	701 с (11,5 хв)	901 с (15 хв)
7 сесія (пів року війни)	151 с (2,5 хв)	41,5 с (0,7 хв)

Час, який витрачається на розгляд законопроектів у залі, значно зменшився. Для 20% законопроектів час на розгляд майже не зменшився, оскільки вони і раніше розглядалися дуже швидко, по пів хвилини, які фактично потрібні для зачитування назви законопроекту та саме голосування. А от для інших 80% законопроектів час на розгляд у залі засідань кардинально зменшився – на 10-15 хвилин.

Половина всіх законопроектів була розглянута за менш ніж 41 секунду. 90% законопроектів в першому читанні розглядалися менше 2 хвилин.

Раніше так швидко розглядалися тільки міжнародні угоди та ратифікації, а протягом пів року війни – усі законопроекти.

Таке різке зменшення часу на розгляд можна пояснити трьома факторами.

По-перше, значна кількість законопроектів, особливо на початку повномасштабного вторгнення, мала консенсусну підтримку і часто приймалася конституційною більшістю. Тобто щодо багатьох питань був наявний політичний консенсус, особливо щодо питань оборони та безпеки, негайного реагування на реалії повномасштабної війни.

По-друге, є питання безпеки проведення засідань. У березні та квітні Верховна Рада знаходилася за пару десятків кілометрів від лінії фронту, крім артилерійських та ракетних обстрілів існувала також небезпека ворожого десанту або діяльності диверсійно-розвідувальних груп. Навіть після деокупації Київської області, залишається небезпека ударів балістичними або крилатими ракетами. Все це означає небезпеку фізичного знищення депутатів. Відповідно депутати були прямо зацікавлені у швидкій роботі.

Третій фактор – це відсутність онлайн-трансляцій засідань. Трибуна в залі засідань найчастіше використовується для донесення політичних позицій щодо законопроектів. Але якщо засідання не транслюють – цю позицію не почують виборці, і потреби у політичних промовах немає. Навіть самі депутати (зокрема Ярослав Железняк) відзначають, що: «1) багато хто почав виступати з місця, а не з трибуни; 2) виступи стали значно коротші. Часто це 2-3 речення про позицію щодо закону; 3) частина колег, коли виступають, то звертаються не до виборців з пафосними промовами, а більше до своїх колег по залу з більш ґрунтовними аргументами що не так в законі».

Пленарний час для законів, прийнятих в другому читанні та в цілому (перше читання яких було до 24 лютого 2022 р.)

Номер сесії	Середнє	Медіана
4 сесія	1003 с (17 хв)	258 с (4 хв)
5 сесія	3527 с (59 хв)	139 с (2,5 хв)
6 сесія	1439 с (24 хв)	408 с (6,5 хв)
7 сесія (пів року війни)	449 с (7,5 хв)	141 с (2 хв)

Як і у випадку з розглядом в першому читанні, законопроекти у другому читанні розглядалися у залі засідань значно швидше. Для 30% найшвидших законопроектів час на розгляд в другому читанні зменшився в середньому на пів хвилини. Ці 30% законопроектів приймалися протягом пів року війни за менш ніж 1 хвилину. А для інших законопроектів зменшення часу на їхній розгляд склало 5-18 хвилин, для найповільніших – час на розгляд у залі зменшився на близько 1 годину.

Якщо раніше друге читання було привабливою мішенню для подачі сотень поправок, то протягом пів року війни така практика хоча повністю і не зникла, але суттєво порідшала. Політичний консенсус, безпекові загрози та відсутність онлайн-засідань можна вважати причинами для суттєвого скорочення часу розгляду у залі в другому читанні.

Пленарний час для законів, обидва читання яких були в 6 сесії

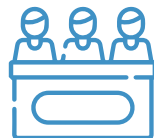
Номер сесії	Середнє	Медіана
4 сесія	2000 с (33 хв)	1423 с (24 хв)
5 сесія	2178 с (36 хв)	1178 с (20 хв)
6 сесія	4851 с (80 хв)	1556 с (26 хв)
7 сесія (пів року війни)	798 с (13 хв)	367 с (6 хв)

Знову ж можна спостерігати рекордне зменшення часу на розгляд законопроектів²⁸ в обох читаннях. Щодо більшості законопроектів час на їхній розгляд у залі зменшився на 15-40 хв, а найповільніші законопроекти почали розглядатися в залі на приблизно 2 години швидше. Законопроекти, обидва читання яких припали на період з 24 лютого, – це саме ті законопроекти, за допомогою яких депутати адаптували законодавство до реалій повномасштабної війни. Половина таких законопроектів розглядалася менше 6 хвилин за два читання. Політичний консенсус, безпекові загрози та відсутність онлайн засідань можна вважати причинами для суттєвого скорочення часу розгляду у залі в обох читаннях.

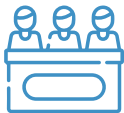
Топ-5 найдовших за кількістю часу розгляду у залі пленарних засідань законопроектів можна знайти у Додатку 6.

²⁸ До цих законопроектів також зараховано розгляд пропозицій Президента на законопроект №7087, 7179, 7186, 7194, 7214, 7317.

КОМІТЕТИ

Інформація щодо строків надання висновків комітетів наявна у розділі проходження.

Висновки про відхилення

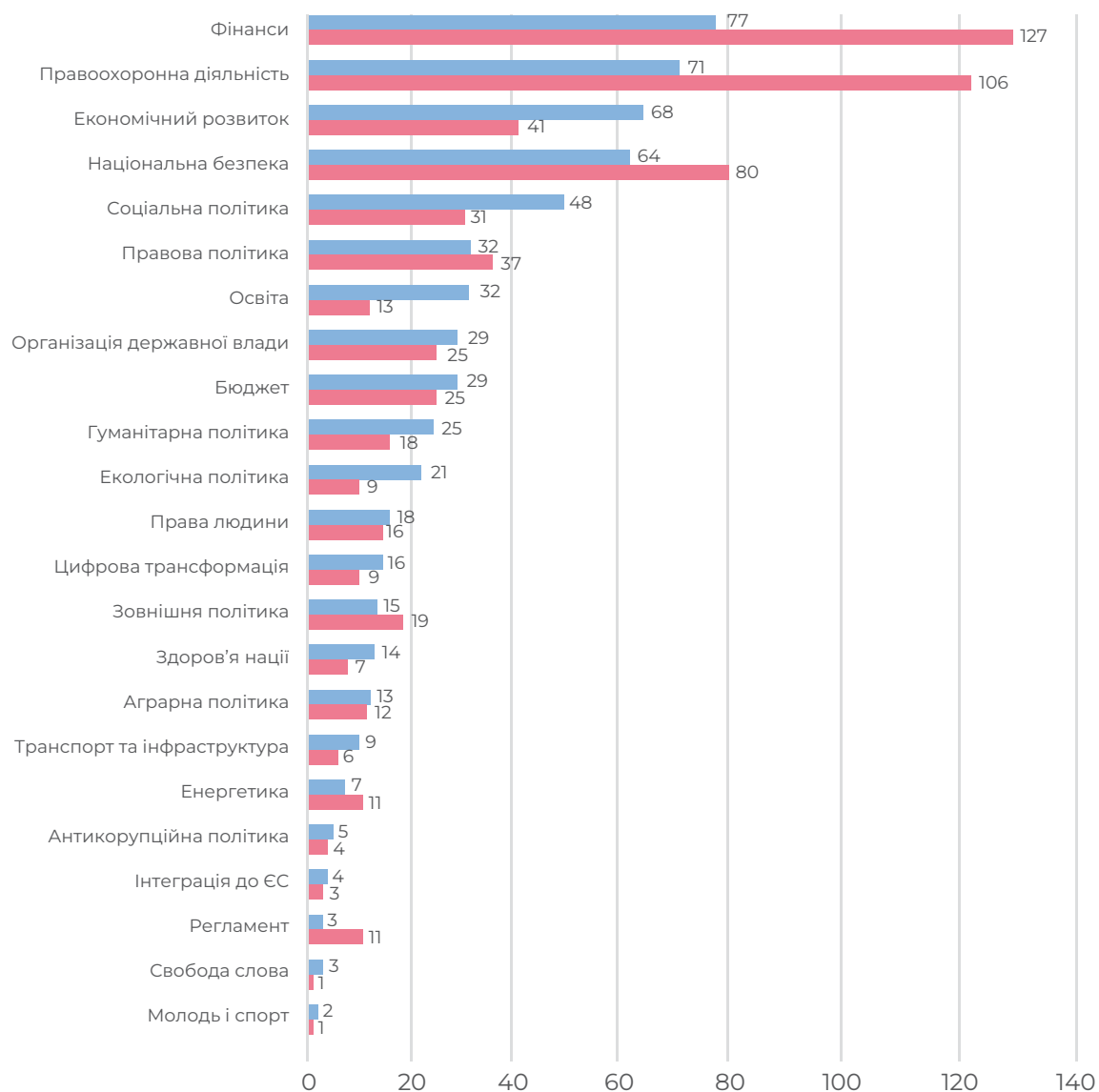
Назва суб'єкта законодавчої ініціативи	Кількість висновків про відхилення законопроектів (відсоток від загальної кількості висновків про відхилення)
Народні депутати	46 (88%)
Уряд	6 (12%)
Президент	0

Фракційна приналежність ініціаторів законопроектів	Кількість висновків про відхилення законопроектів (відсоток від депутатських висновків про відхилення)
Фракція «Слуга народу»	23 (50%)
Фракція «Батьківщина»	7 (15,2%)
Фракція «Опозиційна платформа – за життя»	6 (13%)
Група «Відновлення України»	4 (8,7%)
Позафракційні	3 (6,5%)
Фракція «Європейська Солідарність»	1 (2,2%)
Група «За майбутнє»	1 (2,2%)
Група «Довіра»	1 (2,2%)

За пів року війни було підготовлено 52 висновки головних комітетів про відхилення законопроектів. Висновки про відхилення можуть свідчити як про політичну лояльність комітетів, так і про рівень (хоча б мінімальний) якості підготовки законопроектів. Президентські законопроекти, схоже, витримують обидва критерії, оскільки не мають висновків про відхилення (крім цього варто враховувати, що протягом пів року війни Президент ініціював майже виключно ратифікації та схвалення указів). Урядові законопроекти теж видаються непоганими, хоча шість з них все ж отримали висновок про відхилення.

З висновків про відхилення депутатських законопроектів звертає на себе увагу непропорційні (до частки та кількості зареєстрованих законопроектів) результати ліквідованої фракції «Опозиційна платформа – за життя» та створеної за рахунок колишніх членів цієї фракції – групи «Відновлення України». В обох випадках поясненням є реєстрація альтернативних законопроектів депутатами цих об'єднань. Такі альтернативні законопроекти часто мають низьку якість, яка зумовлена тим, що ці законопроекти є частиною спроби затягнути законотворчий процес та збільшити свою присутність у ВРУ через подання альтернативних законопроектів²⁹.

²⁹ Альтернативні законопроекти є обов'язковими до розгляду разом з основним, а тому є одним з найулюбленіших інструментів тих, хто хоче затягнути законодавчий процес.

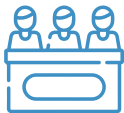

Навантаження на головні комітети

Поданий графік має два показники. По-перше, він демонструє, яка кількість законопроектів була розписана на який комітет як на головний відповідно до предметів відання комітетів. Другий показник – це кількість висновків³⁰, які були надані головними комітетами. Разом вони показують, як розподілена законопроектна робота щодо попереднього опрацювання законопроектів.

³⁰ Кількість висновків не дорівнює кількості розглянутих законопроектів. Комітет може надавати декілька висновків щодо одного законопроекту. Наприклад, висновок про включення до порядку денного, висновки до першого і до другого читань, до повторних читань, до тексту законопроекту, що надаються на заміну і так далі.

- Кількість наданих за сесію висновків до законопроектів, для яких цей комітет коловний
- Кількість заєєстрованих за сесію законопроектів, для яких цей комітет коловний

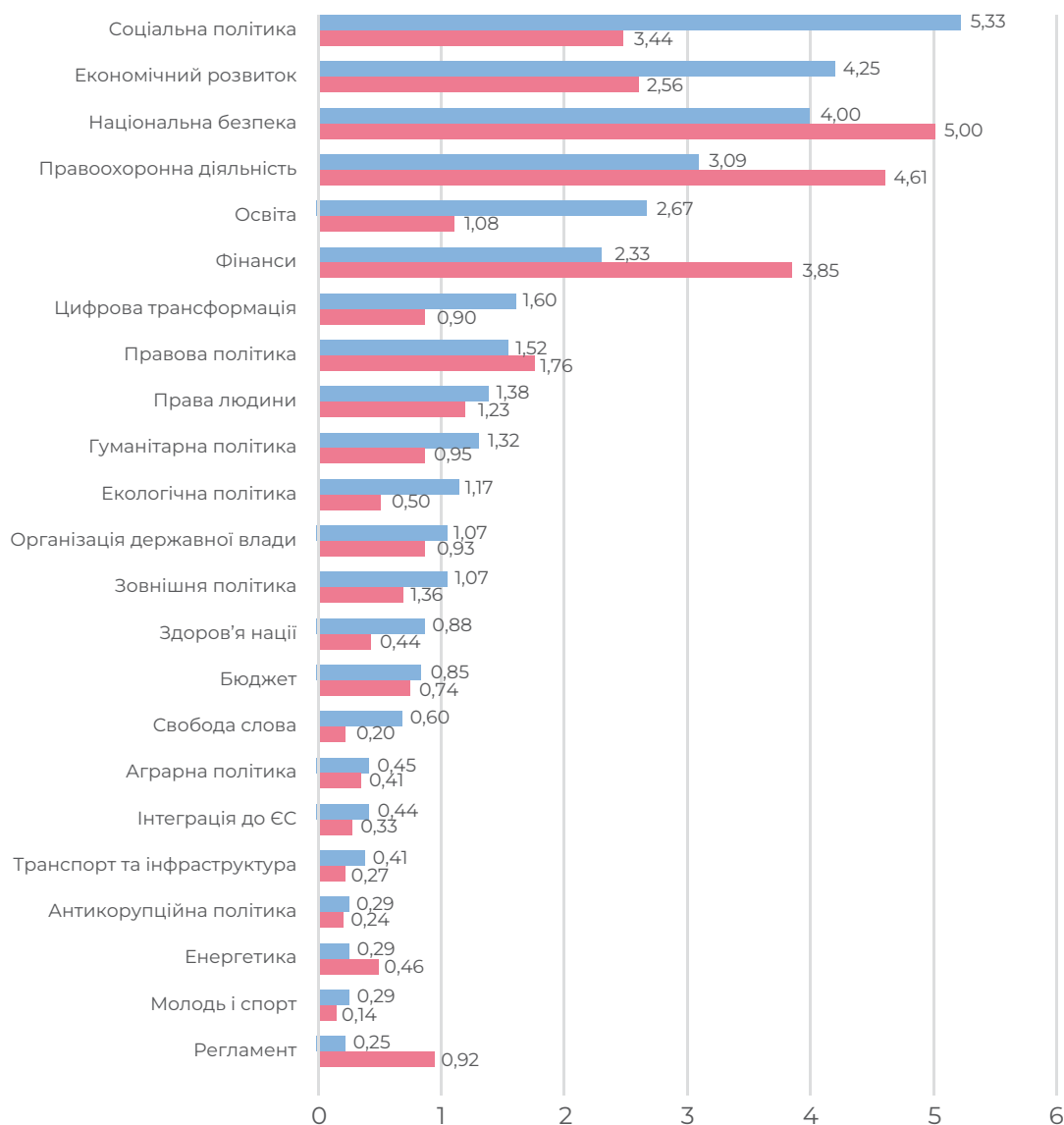

Найбільше законопроектів як за кількістю зареєстрованих (127 законопроектів), так і за кількістю наданих висновків (77 висновків) має Комітет з питань фінансів. Також значне навантаження мають Комітет з правоохоронної діяльності, Комітет з питань економічного розвитку та Комітет з питань національної безпеки. Такий розподіл навантаження виглядає логічним для режиму роботи, спрямованого на адаптацію законодавства до реалій повномасштабної війни.

Якщо порівнювати кількість зареєстрованих законопроектів протягом 6 сесії та протягом пів року війни, то Комітет з питань національної безпеки (+60 розписаних законопроектів), Комітет з питань фінансів (+56 розписаних законопроектів) та Комітет з правоохоронної діяльності (+23 розписаних законопроекти) найсильніше збільшили кількість розписаних законопроектів. Найсильніше зменшення за кількістю розписаних законопроектів отримали Комітет з питань бюджету (-35 розписаних законопроектів), Комітет з питань соціальної політики (-30 розписаних законопроектів) та Комітет з питань освіти (-17 розписаних законопроектів).

Порівняння кількості наданих висновків протягом 6 сесії та протягом пів року війни показує, що Комітет з питань національної безпеки (+ 48 наданих висновків), Комітет з питань фінансів (+ 39 наданих висновків) та Комітет з питань економічного розвитку (+ 36 наданих висновків) найбільше збільшили кількість наданих висновків. Найсильніше зменшив кількість наданих висновків за пів року війни Комітет з питань соціальної політики (-15 наданих висновків).

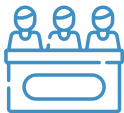
Протягом пів року війни, вперше за все IX скликання, було зареєстровано законопроект, для якого Комітет з питань свободи слова є головним комітетом. Причиною того, що Комітет з свободи слова зазвичай майже не має законопроектної роботи, є незвичний розподіл предметів відання комітетів, що було зроблено ще на початку роботи IX скликання. Тоді частину предметів відання, що зазвичай закріплялися за Комітетом із свободи слова передали Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики. Він же забрав частину предметів відання, що зазвичай були у Комітету з питань молоді і спорту. Тому ці два комітети є найменш завантаженими законопроектною роботою.

Навантаження на 1 депутата головних комітетів

Більш коректне навантаження на комітети демонструє наведений вище графік, де показано, скільки висновків або зареєстрованих законопроектів припадає на 1 депутата-члена комітету. Великі навантаження (кількість і розписаних законопроектів, і наданих висновків перевищує 2 на 1 депутата). Тут знову ж мають Комітет з питань фінансів, Комітет з правоохоронної діяльності, Комітет з питань економічного розвитку та Комітет з питань національної безпеки. Крім цих чотирьох комітетів, велике навантаження має також Комітет з питань соціальної політики.

- Кількість наданих висновків на 1 депутата-члена головного комітету
- Кількість зареєстрованих законопроектів на 1 депутата-члена головного комітету

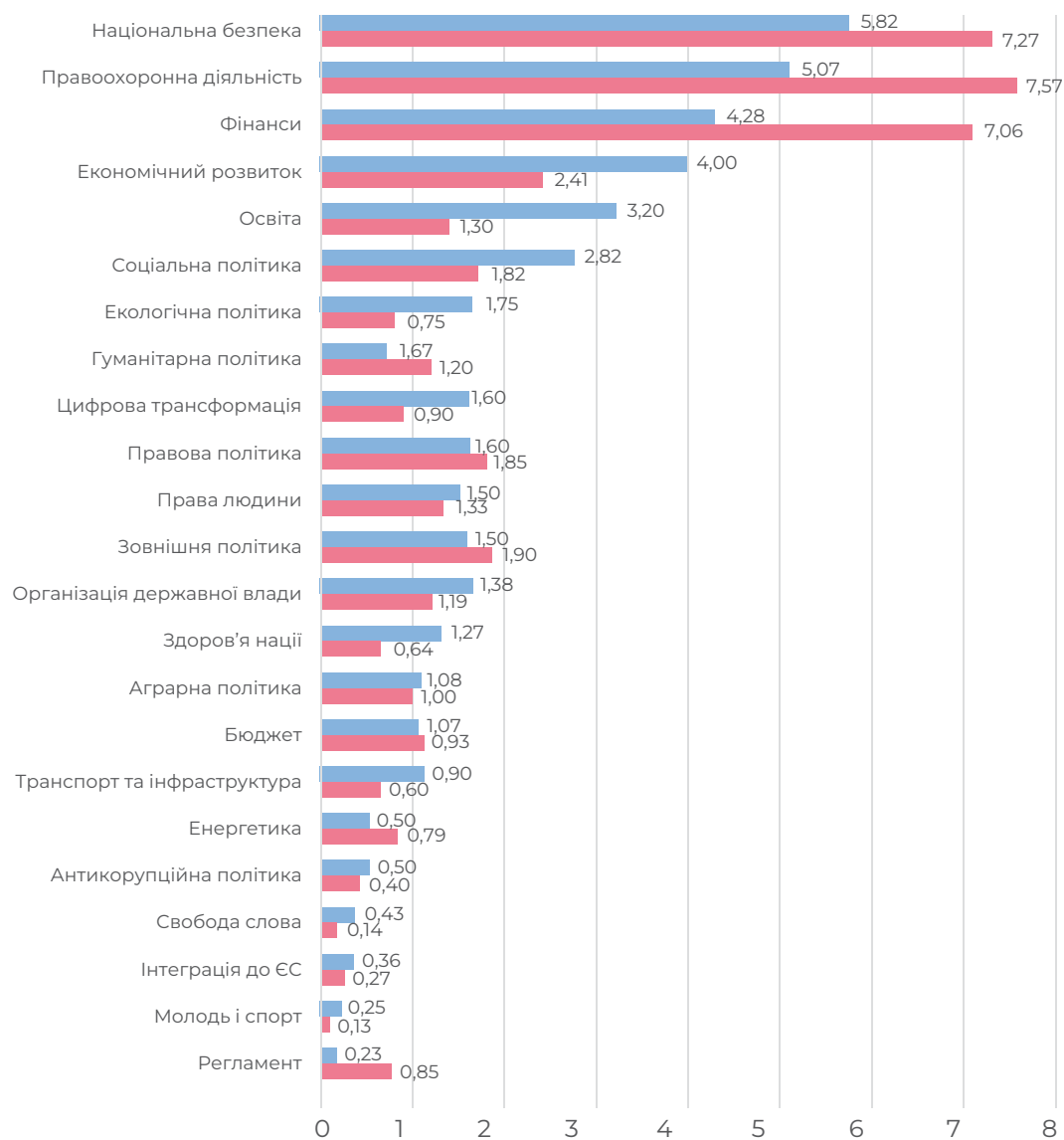
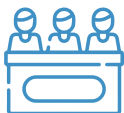

Найменш навантаженими комітетами, в яких обидва показники не досягають 0,5 (законопроєкту/висновку) на 1 депутата, є наступні 7 комітетів: з питань молоді і спорту, аграрної та земельної політики, транспорту, свободи слова. Якщо порівнювати з 6 сесією, до них додалися ще Комітет з питань Регламенту, Комітет з питань інтеграції України до ЄС та Комітет з питань антикорупційної політики.

У порівнянні з 6 сесією, за пів року війни потенційне навантаження (тобто кількість розписаних законопроєктів на 1 депутата) найсильніше зменшилося у Комітеті з питань економічного розвитку (-3,34 розписаних законопроєкти на 1 депутата). Натомість найсильніше зросло потенційне навантаження для Комітету з питань національної безпеки (+3,74 розписаних законопроєкти на 1 депутата) та Комітету з питань фінансів (+1,76 розписаних законопроєкти на 1 депутата).

Реальне навантаження (тобто кількість наданих висновків на 1 депутата) найсильніше зменшилося для Комітету з питань соціальної політики (-1,67 наданих висновки на 1 депутата). Натомість найсильніше зросло потенційне навантаження для Комітету з питань національної безпеки (+3 наданих висновки на 1 депутата) та Комітету з питань економічного розвитку (+2,25 наданих висновки на 1 депутата).

Якщо порівнювати найменш та найбільш навантажені комітети, то їх навантаження відрізняється в 21 раз. Ця ситуація ставить питання про справедливість і доцільність розподілу депутатів за різними комітетами.

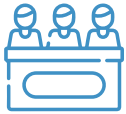
Навантаження на 1 співробітника секретаріату головного комітету

Наведене вище навантаження на 1 співробітника секретаріату комітету в цілому відображає загальний тренд. Великі навантаження (кількість і розписаних законопроектів, і наданих висновків перевищує 4 на 1 працівника секретаріату) мають Комітет з питань національної безпеки, Комітет з правоохоронної діяльності, Комітет з питань фінансів, Комітет з питань економічного розвитку. Ще у 8 комітетах навантаження перевищує 1 розписаний законопроект та наданий висновок на 1 працівника секретаріату.

Найменш навантаженими комітетами, в яких обидва показники не досягають 0,5 (законопроекту/висновку) на 1 працівника секретаріату, є наступні 6 комітетів: з питань молоді і спорту, аграрної та земельної політики, свободи слова, Регламенту, інтеграції України до ЄС та антикорупційної політики.

³¹ Для підрахунку кількості працівників секретаріатів комітетів використовувалися дані станом на 6 вересня 2022 року.

- Кількість наданих висновків на 1 співробітника секретаріату головного комітету
- Кількість зареєстрованих законопроектів на 1 співробітника секретаріату головного комітету

Якщо порівнювати потенційне навантаження (кількість розписаних законопроектів на 1 співробітника секретаріату) протягом пів року війни та навантаження протягом 6 сесії, то найсильніше зменшилося навантаження для Комітету з питань соціальної політики (-2 розписаних законопроекти на 1 працівника секретаріату). Найсильніше збільшилося потенційне навантаження для Комітету з питань національної безпеки (+5,6 розписаних законопроекти на 1 співробітника секретаріату) та Комітету з питань фінансів (+3,32 розписаних законопроекти на 1 співробітника секретаріату).

Найсильніше реальне навантаження (кількість наданих висновків на 1 співробітника секретаріату) зменшилося у Комітеті з питань соціальної політики (-1,12 наданих висновки на 1 працівника секретаріату). Найсильніше збільшилося реальне навантаження у Комітеті з питань національної безпеки (+4,49 наданих висновки на 1 співробітника секретаріату), Комітеті з питань фінансів (+2,28 наданих висновки на 1 співробітника секретаріату) та Комітеті з питань економічного розвитку (+2,22 наданих висновки на 1 співробітника секретаріату).

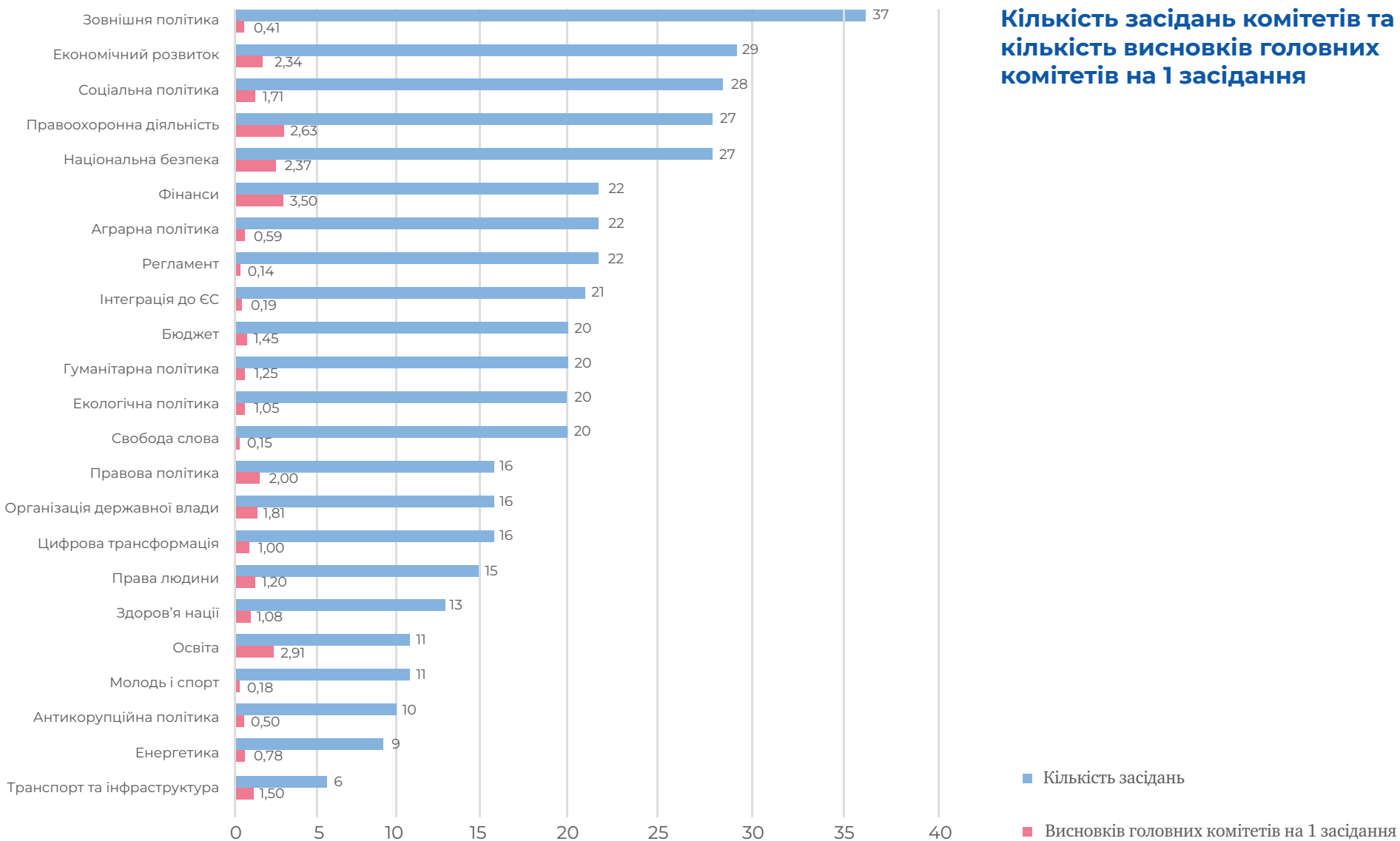
Якщо порівнювати кількість зареєстрованих законопроектів на 1 співробітника секретаріату у найбільш і найменш завантаженому комітеті, буде 25-кратна різниця. Ці дані ще раз підтверджують потребу у перерозподілі ресурсів, в тому числі і кадрових, серед комітетів.

Розглядаючи кількісні показники роботи комітетів, варто пам'ятати про обов'язкові висновки допоміжних комітетів. Так Комітет з питань інтеграції України до ЄС, Комітет з питань бюджету та Комітет з питань антикорупційної політики мають відносно низьке навантаження як головні комітети, однак вони мають надавати свої обов'язкові висновки до всіх інших законопроектів, що потребує значних ресурсів³².

Для кращого розуміння особливостей роботи комітетів ВРУ нижче наведено графік, що показує кількість засідань комітетів та скільки в середньому висновків головних комітетів надавалося в перерахунку на 1 засідання.

Половина комітетів провела більше 20 засідань за пів року війни, а два комітети провели менше 10 засідань. Лідерами за кількістю висновків на 1 засідання є Комітет з питань фінансів (3,5). 6 комітетів ухвалюють більше 2 висновків в перерахунку на 1 засідання. А 8 комітетів ухвалюють менше 1 висновка в перерахунку на 1 засідання.

³² На жаль, поширеною є практика не публікування таких висновків, тому їх підрахунок є ускладненим.

ПОРУШЕННЯ РЕГЛАМЕНТУ

У цьому розділі надається інформація про порушення Регламенту під час прийняття законів упродовж пів року війни. Окремо аналізуються порушення Регламенту, які відбулися під час прийняття законів, що були ветоюані.

Повномасштабне вторгнення **припинило тенденцію зі зменшення частки законів, під час прийняття яких було порушено Регламент**. Дані щодо того, який відсоток законопроектів приймався з тими чи іншими порушеннями Регламенту подаються за сесіями.

Процедури розгляду до 67% (тобто дві третини) законів мали порушення протягом пів року війни. Єдиний вид порушень, який не було зафіксовано, – це надання достатнього часу (мінімум 7 або 14 днів) для надання поправок щодо порівняльної таблиці до другого читання.

Значно почастишали випадки прийняття законопроектів в день надання того чи іншого висновку (що майже унеможлиблює належне ознайомлення з цим документом).

Порівняльні таблиці (до другого читання) майже кожного п'ятого закону (серед законів, що пройшли два читання) надавалися в день прийняття цих законів. Значне пришвидшення роботи парламенту неминуче супроводжується збільшенням кількості порушень і зниженням якості законів, ухвалених у сесійній залі. Тобто зі збільшенням швидкості проходження збільшується кількість порушень і навпаки.

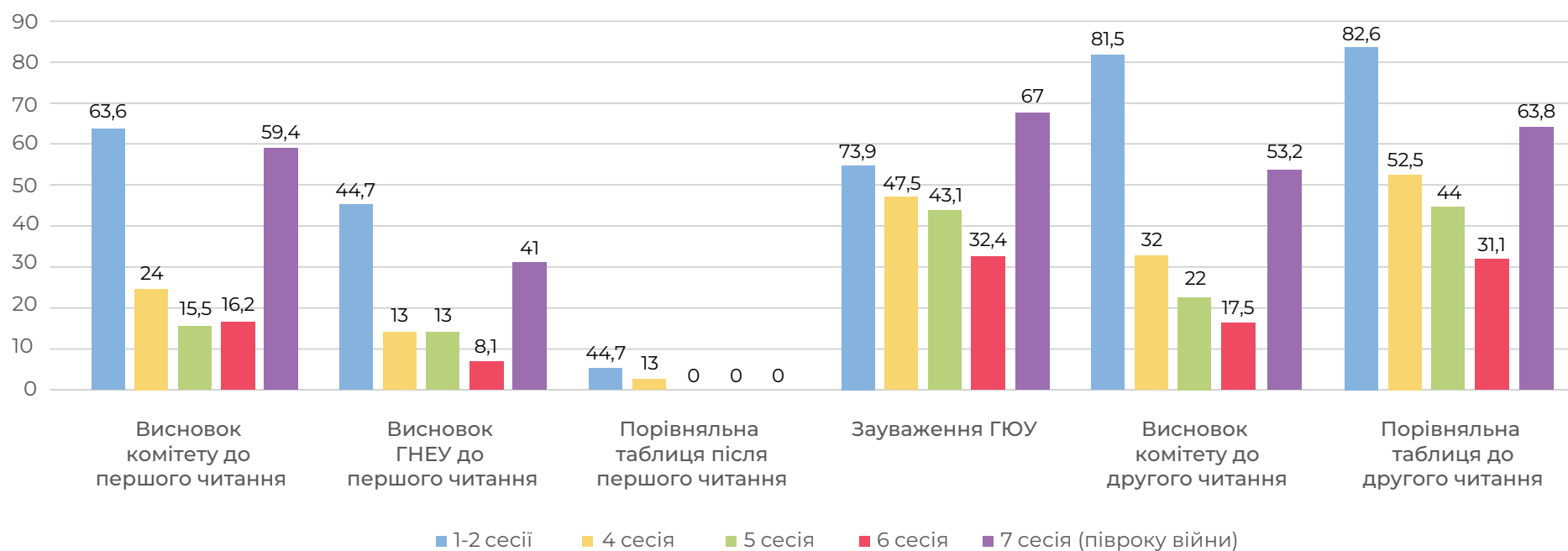
Ми відстежуємо ці порушення для того, щоб показати потребу у напрацюванні спеціальних процедур, які зможуть забезпечити легітимне та швидке опрацювання і прийняття законопроектів.

Звісно, дотримання строків на ознайомлення з тими чи іншими висновками є меншим пріоритетом, ніж прийняття термінового закону, від якого залежить, наприклад, обороноздатність держави. **Складно провести чітку лінію між важливістю термінової необхідності прийняти якийсь закон і поганою якістю нашвидкоруч підготовленого і неналежно опрацьованого закону**. З більшою впевненістю можна стверджувати те, що протягом 1-2 сесій IX скликання не було термінової необхідності в прийнятті багатьох законів з порушенням процедури. Повномасштабне вторгнення дійсно поставило на порядок денний велику кількість термінових питань, і тому велика кількість порушень процедури має виправдання. **Але протягом 1-2 сесій IX скликання частка законів, прийнятих з порушенням процедури, була більша, ніж протягом пів року війни**. Не схоже на те, що велика кількість порушень протягом цих двох сесій була виправданою, а надшвидкі темпи прийняття законів – необхідними.

Крім звичайних порушень Регламенту, було здійснено моніторинг порушення Конституції у частині порушення 15-денного терміну на підпис Президентом прийнятих законів (ст. 94 Конституції). Моніторинг було здійснено щодо 226 неветованих законів, які були підписані Президентом протягом пів року війни (порушення щодо ветованих законів описані нижче). Строк підписання було порушено щодо 37 законів, тобто у 16,4% випадків. Звичайно, неважливо, на скільки днів було порушено термін – на два дні чи на сто два – в обох випадках це порушення.

Однак найбільша кількість законопроектів, які були підписані через довгий проміжок часу після їхньої відправки на підпис, були отримані Президентом у березні. Топ-5 найдовших підписань – це законопроекти, надіслані на підпис у березні, а у топ-10 – закони надіслані у березні-квітні. Власне всі порушення більш як на місяць (тобто підписання більш як через місяць після 15-денного терміну) це березень-квітень. А два законопроекти чекали підпису Президента більш як 100 днів.

Порушення Регламенту щодо неветованих законопроєктів

Тип порушення	Норма Регламенту	Загальна кількість законів – пів року війни	Кількість законів з порушенням
Висновок комітету до першого читання	7 днів до розгляду у першому читанні	229	136 (59,4%) порушень, 5 – відсутність висновку, 131 – порушення строків, включаючи 1 випадок прийняття законопроєкту в день надання висновку.
Висновок ГНЕУ до першого читання ³³	7 днів до розгляду у першому читанні	229	94 (41%) порушення, 7 – відсутність висновку, 87 порушень строку
Порівняльна таблиця після першого читання	Не раніше 14 днів після ухвалення законопроєкту у першому читанні або 7 днів у випадку скорочених термінів	94 (законопроєкти, що прийняті у другому читанні)	Порушень термінів немає, всі таблиці наявні
Висновки ГЮУ	10 днів до розгляду у другому читанні або 5 днів у випадку скорочених термінів	94 (законопроєкти, що прийняті у другому читанні)	63 (67%) порушення, 63 порушення термінів, включаючи 15 випадків прийняття законопроєкту в день надання висновків ГЮУ, всі висновки наявні .
Висновок комітету до другого читання	10 днів до розгляду у другому читанні або 5 днів у випадку скорочених термінів	94 (законопроєкти, що прийняті у другому читанні)	50 (53,2%) порушень термінів, включаючи 7 випадків прийняття законопроєкту в день надання висновків, висновки комітетів наявні до всіх законів
Порівняльна таблиця до другого читання	10 днів до розгляду у другому читанні або 5 днів у випадку скорочених термінів	94 (законопроєкти, що прийняті у другому читанні)	60 (63,8%) порушень термінів, включаючи 17 випадків прийняття законопроєкту в день надання порівняльної таблиці, всі таблиці наявні

³³ Регламент ВРУ не містить прямого та чіткого припису щодо обов'язковості висновку ГНЕУ. Поряд з ч.4 ст. 103, де зазначено про відсутність зауважень у випадку відсутності висновків у 14-денний термін, наявні й норми щодо необхідності висновків ГНЕУ:

1) ст. 112 встановлює, що супровідні документи до законопроєкту надаються народним депутатам не пізніше як за сім днів до дня розгляду цього законопроєкту на пленарному засіданні Верховної Ради.

2) п. 3 ч. 2 ст. 99 встановлює, що висновки експертиз щодо законопроєкту є частиною супровідних документів.

Таким чином, можна зробити висновок, що Регламент ВРУ є недосконалим та містить суперечливі норми. Для прикладу, ГНЕУ може надати висновок після 14-денного терміну (у зв'язку із завантаженістю), і в такому випадку незрозуміло, що має робити головний комітет – вважати, що зауваження відсутні чи врахувати зауваження.

Висновок ГЮУ відсутній для проєкту державного бюджету, однак це не вважалося порушенням через усталену практику відсутності висновків ГЮУ до бюджетів за різні роки.

Пропозиції Президента є доволі неординарним, зокрема, з процедурної точки зору, явищем. Тому розглянемо їх окремо, разом з розглядом супровідних порушень Конституції та особливостями накладення вето.

Президент може накладати вето на законопроект з багатьох причин. Однак зазвичай вето накладається або із сутнісних міркувань – Президент в загальному плані не погоджується з положеннями прийнятого законопроекту, або з більш технічних причин (неякісний, погано виписаний законопроект, суперечливі норми тощо). Непрямим індикатором може слугувати те, чиї закони вето вето Президентом. Наразі є унікальна ситуація, коли і парламентська більшість, і Уряд представляють ту ж політичну силу, що і Президент, а отже – якщо вето накладається на законопроект, розроблений фракцією більшості, або Урядом, або самим Президентом, то це свідчить, що законопроект або процес його підготовки, координації між уповноваженими суб'єктами є неякісним, і вето накладене радше з технічних причин.

Всього протягом пів року війни Президент наклав 8 вето на законопроекти, прийняті в цілому. Шість з них ініційовані депутатами від фракції «Слуга народу», ще по одному депутатами від фракції «Європейська Солідарність» та групи «Відновлення України». Таким чином, неякісна розробка та підготовка законопроектів, принаймні, у шести з восьми випадках призвели до накладання вето та повторної підготовки і розгляду в залі пленарних засідань.

Щодо порушень ст. 94 Конституції, то всі пропозиції Президента були надані вчасно, у 15-денний строк. А от підписання законів, прийнятих з пропозиціями Президента, не вкладалося у встановлений Конституцією термін у 3 з 6 випадків (50%). Причому в одному випадку станом на 16 вересня закон досі не підписаний і має всі шанси зависнути в невідомому стані, як і інші понад 20 законів.

За пів року війни перервався ще один тренд, пов'язаний з постійним порушенням 30-денного строку розгляду пропозицій від Президента. За пів року війни лише 1 з 6 законопроектів порушив цей термін, інші п'ять були розглянуті у встановлені строки.

Порушення Регламенту щодо ветованих законопроєктів

Тип порушення	Регламентна норма	Загальна кількість	Кількість законів з порушенням
Висновок комітету до першого читання	7 днів до розгляду у першому читанні	6	6 (100%) порушень строків, всі висновки наявні.
Висновок ГНЕУ до першого читання	7 днів до розгляду у першому читанні	6 ³⁵	3 (50%) порушення строків, всі висновки наявні.
Порівняльна таблиця після першого читання	Не раніше 14 днів після ухвалення законопроєкту у першому читанні або 7 днів у випадку скорочених термінів	2 (законопроєкти, що прийняті в другому читанні)	Порушень термінів немає, всі таблиці наявні
Висновки ГЮУ	10 днів до розгляду у другому читанні або 5 днів у випадку скорочених термінів	2 (законопроєкти, що прийняті в другому читанні)	2 (100%) порушення строків, всі висновки наявні.
Висновок комітету до другого читання	10 днів до розгляду у другому читанні або 5 днів у випадку скорочених термінів	2 (законопроєкти, що прийняті в другому читанні)	2 (100%) порушення строків, всі висновки наявні.
Порівняльна таблиця до другого читання	10 днів до розгляду у другому читанні або 5 днів у випадку скорочених термінів	2 (законопроєкти, що прийняті в другому читанні)	2 (100%) порушення строків, всі висновки наявні.
Розгляд пропозицій президента	30 днів після надходження пропозицій президента	6 ³⁶ (законопроєкти, щодо яких протягом пів року війни було розглянуто пропозиції президента)	1 (16,7%) – порушення строку
Порівняльна таблиця до пропозицій президента	3 дні до розгляду питання в залі пленарних засідань	6 (законопроєкти, щодо яких протягом пів року війни було розглянуто пропозиції президента)	3 (50%) – порушення строку, всі таблиці наявні.
Висновок комітету до пропозицій президента	3 дні до розгляду питання в залі пленарних засідань	6 (законопроєкти, щодо яких протягом пів року війни було розглянуто пропозиції президента)	3 (50%) – порушення строку, всі висновки наявні.

³⁵ 6 законопроєктів з пропозиціями Президента було розглянуто протягом пів року війни

³⁶ Ще один законопроєкт вже порушив 30-денний строк розгляду пропозицій президента, однак ці порушення будуть зараховані до сесії коли ці пропозиції будуть врешті розглянуті.

ОСОБЛИВОСТІ 7 СЕСІЇ (ПІВ РОКУ ВІЙНИ)

Мабуть, пів року війни є найбільш незвичним періодом роботи Верховної Ради за все ІХ скликання. Багато особливостей вже були описані у попередніх розділах. У цьому розділі йдеться про ще не описані або про ті особливості, які, на наше переконання, потребують додаткової уваги.

Досить багато 37 (16,4%) з 226 законів були підписані з порушенням 94 ст. Конституції, тобто протягом більш як 15-денного терміну. **Складно визначити, наскільки бойові дії виправдовують порушення Конституції** або наскільки прийнятним є ризик від такого порушення в контексті можливого оскарження цих законів чи їх підваженої легітимності. **Взагалі, з огля-**

Цей моніторинг цікавий тим, що він ідентифікує та фіксує ці надзвичайні умови роботи Верховної Ради, показуючи різницю з нормальною роботою. Верховна Рада в умовах воєнного стану збільшила швидкість своєї роботи, але значне пришвидшення роботи парламенту неминуче супроводжується збільшенням кількості порушень і зниженням якості законів, ухвалених у сесійній залі. Ми відстежили ці порушення для того, щоб показати потребу у напрацюванні спеціальних процедур, які зможуть забезпечити легітимне та швидке опрацювання та прийняття законопроєктів.

ду на досить тривалу практику порушення саме цієї норми (ще задовго до початку повномасштабної війни), дедалі більшим стає питання: в чому причина неможливості дотримуватися визначених часових рамок?

Протягом пів року війни було зафіксовано, що до 67% процедур опрацювання та розгляду законопроєктів були порушені. Тут бойові дії так само можуть слугувати цілком легітимним виправданням. Однак велика кількість порушень показує **актуальність створення надзвичайних законодавчих процедур**. Це може бути як одна універсальна процедура, так і дві чи три різні.

Одна надзвичайна процедура може бути максимально терміновою і покласти всю відповідальність за відсутність опрацювання законопроєктів (тобто відсутність контролю за якістю законопроєкту) на ініціатора такої процедури, з тим, щоб реєстрація та прийняття законопроєкту відбувалися за 1 день.

Друга така процедура може бути просто дуже скороченою – умовно 3-7 днів від реєстрації до прийняття і передбачати пришвидшене опрацювання законопроектів на кожному з етапів у кожному структурному підрозділі. Такі процедури можуть передбачати:

1. Інші строки проходження законопроектів. Зокрема це може бути 1-2 дні на надання висновків комітетів та експертно-аналітичних підрозділів і 1 чи 3 дні (наприклад, 3 дні – це строк, встановлений для ознайомлення з пропозиціями Президента) на ознайомлення із цими висновками.
2. Інший перелік супровідних документів та експертно-аналітичних опрацювань. Це може бути заміна висновку ГНЕУ на висновок ГЮУ чи відсутність висновків допоміжних комітетів, інші вимоги до змісту пояснювальної записки тощо.
3. Іншу логіку внесення поправок. Зокрема, у випадку необхідності корегування внесеного тексту, можна передбачити процедуру термінового доопрацювання тексту законопроекту під час засідання головного комітету. У будь-якому випадку необхідно уникати ситуацій, коли депутати не знають, за яку

фінальну версію тексту законопроекту вони голосують.

4. Обмежене коло ініціаторів. Коло таких ініціаторів може бути обмежене лише Президентом та/або Кабміном. Обмежене коло ініціаторів дозволить більш відповідально застосовувати такі процедури та більш раціонально використовувати ресурси Верховної Ради.
5. Іншу логіку розгляду за читаннями. За логікою Регламенту: перше читання – обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу; друге читання – постатейне обговорення і прийняття законопроекту в другому читанні; третє читання – прийняття законопроекту, який потребує доопрацювання та узгодження, в цілому. Надзвичайні процедури за своєю логікою є пришвидшеними процедурами, і законопроект має обмежуватися прийняттям за одне чи два засідання. Отже, процедури редагування, забезпечення погодженості та якості законопроектів у другому-третьому читаннях мають бути перенесені на етап розгляду законопроекту за одне засідання.

Такі спеціальні процедури мають забезпечити належну підготовку законопроектів при швидких строках їх проходження та відсутності порушень Регламенту.

Досить дивною є й ситуація зі строками підписання законопроектів Президентом України. Ст. 94 Конституції встановлює, що «Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його ... або повертає закон ... до Верховної Ради України для повторного розгляду. У разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений». Однак деякі законопроекти не підписуються ні Президентом, ні іншим (прямо не визначеним Конституцією) суб'єктом. Вони ніби губляться і залишаються в підвішеному стані. Наразі таких підвішених законопроектів вже понад 20, половина з яких була прийнята протягом пів року війни.

ДОДАТОК 1

Час від реєстрації до надання першого висновку головного комітету

Топ-10 ³⁷ законопроектів ³⁸ , що мають найменший час від реєстрації до надання першого висновку головного комітету	
Назви законопроектів	Кількість днів від реєстрації до надання першого висновку головного комітету
Проект Закону про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України	0
Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство	0
Проект Закону «Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» щодо збільшення чисельності військовослужбовців ДПСУ	0
Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» щодо уточнення окремих положень	0
Проект Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану	0
Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування	0
Проект Закону про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо забезпечення стабільності податкового законодавства на період воєнного стану	0
Проект Закону про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на альтернативне паливо	0
Проект Закону про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту	0
Проект Закону про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами	0

³⁷ Топ-10, бо 10 законопроектів мають однаковий найменший час.

³⁸ Без врахування законопроектів, що доопрацьовувалися.

ДОДАТОК 1

Топ-5 законопроектів, що мають найменший час від реєстрації до надання першого висновку головного комітету

Назви законопроектів	Кількість днів від реєстрації до надання першого висновку головного комітету
Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо використання державних символів України та символів іноземних держав органами місцевого самоврядування	507
Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження відповідальності за недотримання вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»	532
Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання ринку послуг автомобільного транспорту в Україні з метою приведення їх у відповідність з актом Європейського Союзу	566
Проект Закону про Національну систему кваліфікацій	758
Проект Закону про Національну систему кваліфікацій	776

ДОДАТОК 2

Час від першого читання до надання першого висновку головного комітету до другого читання

Топ-8 ³⁹ законопроектів, що мають найменший час від першого читання до надання першого висновку головного комітету до другого читання	
Назви законопроектів	Кількість днів від першого читання до надання першого висновку головного комітету до другого читання
Проект Закону України про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану	8
Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про оренду державного та комунального майна»	8
Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки	8
Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про лікарські засоби» щодо обмеження обігу лікарських засобів, виробництво яких розташовано на території Російської Федерації або Республіки Білорусь	8
Проект Закону про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень	8
Проект Закону про внесення зміни до пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» щодо виконання рішень про стягнення з фізичної особи заборгованості за житлово-комунальні послуги у період дії воєнного стану	8
Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо посилення контролю за відпуском лікарських засобів	8
Проект Закону про встановлення правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України	8

³⁹ 8 законопроектів мають однакову швидкість надання висновків

ДОДАТОК 2

Топ-5 законопроектів, що мають найдовший час від першого читання до надання першого висновку
головного комітету до другого читання

Назви законопроектів	Кількість днів від першого читання до надання першого висновку головного комітету до другого читання
Проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів за державну реєстрацію у сфері містобудівної діяльності	333
Проект Закону про дерадянізацію законодавства України	335
Проект Закону про систему громадського здоров'я	538
Проект Закону про управління відходами	687
Проект Закону про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон	700

ДОДАТОК 3

Час проходження законопроєкту від реєстрації до прийняття в першому читанні та в цілому

Топ-5 законопроєктів, що мають найменший час проходження від реєстрації законопроєкту до його прийняття у першому читанні та в цілому	
Назви законопроєктів, прийнятих у першому читанні та в цілому	Кількість днів від реєстрації законопроєкту до його прийняття у першому читанні та в цілому
Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту	0
Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами	0
Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»	0
Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство	0
Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану	0

Топ-5 законопроєктів, що мають найдовший час проходження законопроєкту від реєстрації до його прийняття у першому читанні та в цілому	
Назви законопроєктів, прийнятих у першому читанні та в цілому	Кількість днів від реєстрації законопроєкту до його прийняття у першому читанні та в цілому
Про вихід з Угоди про створення Міждержавного резерву біопрепаратів і інших засобів захисту тварин у державах – учасницях Співдружності Незалежних Держав	422
Про вихід з Угоди про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах від 15 квітня 1994 року	431
Про вихід з Угоди щодо співробітництва у розвитку та використанні систем стільникового рухомого зв'язку	472
Про вихід України з Угоди про Спільний аграрний ринок держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав	515
Про вихід з Угоди про співпрацю держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав в боротьбі з незаконною міграцією	586

ДОДАТОК 4

Час проходження законопроєкту від реєстрації до прийняття в другому читанні та в цілому

Топ-5 законопроєктів, що мають найменший час проходження від реєстрації законопроєкту до його прийняття в другому читанні та в цілому	
Назви законопроєктів, прийнятих у другому читанні та в цілому	Кількість днів від реєстрації законопроєкту до його прийняття в другому читанні та в цілому
Про внесення змін до Закону України «Про оренду державного та комунального майна»	10
Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки	13
Про встановлення правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України	17
Про внесення зміни до пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» щодо виконання рішень про стягнення з фізичної особи заборгованості за житлово-комунальні послуги у період дії воєнного стану	20
Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених	21

Топ-5 законопроєктів, що мають найдовший час проходження від реєстрації законопроєкту до його прийняття в другому читанні та в цілому	
Назви законопроєктів, прийнятих у другому читанні та в цілому	Кількість днів від реєстрації законопроєкту до його прийняття в другому читанні та в цілому
Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки	637
Про внесення зміни до статті 7 Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» щодо передачі цілісних майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів (частин) та іншого майна Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту	672
Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству	679
Про управління відходами	746
Про акціонерні товариства	975

ДОДАТОК 5

Час проходження законопроекту від прийняття законопроекту у першому читанні до його прийняття в другому читанні та в цілому

Топ-5 законопроектів, що мають найменший час проходження від прийняття законопроекту у першому читанні до його прийняття в другому читанні та в цілому	
Назви законопроектів	Кількість днів від прийняття законопроекту у першому читанні до його прийняття в другому читанні та в цілому
Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень	8
Про внесення змін до Закону України «Про оренду державного та комунального майна»	8
Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки	8
Про внесення зміни до пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» щодо виконання рішень про стягнення з фізичної особи заборгованості за житлово-комунальні послуги у період дії воєнного стану	9
Про встановлення правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України	9

Топ-5 законопроектів, що мають найдовший час від прийняття законопроекту у першому читанні до його прийняття у другому читанні та в цілому	
Назви законопроектів	Кількість днів від прийняття законопроекту у першому читанні до його прийняття в другому читанні та в цілому
Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту» щодо забезпечення ефективного функціонування експортно-кредитного агентства	414
Про внесення змін до деяких законів України щодо Національного військового меморіального кладовища	454
Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки	592
Про управління відходами	699
Про акціонерні товариства	771

ДОДАТОК 6

Час розгляду законів у сесійній залі

Топ-5 законів, що мають найдовший⁴⁰ час розгляду законів у сесійній залі

Назви законопроектів	Кількість часу на розгляд відповідних законопроектів у сесійній залі
Про внесення змін до Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» та інших законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави	182 хв
Про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану	109 хв
Про управління відходами	65 хв
Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для залучення масштабних інвестицій у промислове виробництво	52 хв
Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання протягом дії воєнного стану та подальшого відновлення	36 хв

⁴⁰Топ-5 законопроектів, що мають найменший час розгляду у сесійній залі не наводиться, оскільки їх складно викормити від розгляду інших законопроектів. Зазвичай це альтернативні законопроекти або законопроекти, доцільність розгляду яких обговорюється в групі разом з іншими законопроектами.